

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

УДК: **378.147.6:004**

ПОГОДЖЕНО
Декан гуманітарно-педагогічного
факультету
_____ Інна Савицька
«__» _____ 2024 р.

ДОПУКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач кафедри
педагогіки
_____ Руслан Сопівник
«__» _____ 2024 р.

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**на тему: «ОРГАНІЗАЦІЯ РОЗВИТКУ НАВИЧОК САМОСТІЙНОЇ
РОБОТИ СТУДЕНТІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ТЕХНОЛОГІЙ
ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ»**

Спеціальність: 011 «Освітні, педагогічні науки»
Освітня програма: «Інформаційно-комунікаційні технології в освіті»
Орієнтація освітньої програми: «Освітньо-професійна»

Гарант освітньої програми
д-р. пед. н., професор _____ **Олександр КУЧАЙ**

Керівник магістерської
кваліфікаційної роботи
д-р. пед. н., професор _____ **Оксана ВАСЮК**

Виконав _____ **Олександр РУДНІЦЬКИЙ**

КИЇВ – 2024

І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
Гуманітарно-педагогічний факультет

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри педагогіки

Д-р пед. наук, професор _____ Руслан СОПВНИК

«10» жовтня 2023 року

ЗАВДАННЯ
ДО ВИКОНАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ
СТУДЕНТУ

Рудніцькому Олександрю Леонідовичу

Спеціальність: 011 «Освітні, педагогічні науки»

Освітня програма: «Інформаційно-комунікаційні технології в освіті»

Орієнтація освітньої програми: «Освітньо-професійна»

Тема магістерської кваліфікаційної роботи: **«Організація розвитку навичок самостійної роботи студентів за допомогою технологій дистанційного навчання»**

Затверджена наказом ректора НУБіП України від 12.12. 2023 р. № 2243 «С»

Термін подання завершеної роботи на кафедрі **«30» жовтня** 2024 року

Вихідні дані до магістерської кваліфікаційної роботи: Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», Національна доктрина розвитку освіти XXI ст., Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття); Стратегія розвитку освіти в Україні на 2021–2031 роки; Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні, посібники, словники, довідники, методична, наукова література щодо теми дослідження.

Перелік питань, що підлягають дослідженню:

1. розкрити поняття «дистанційне навчання» у психолого-педагогічних дослідженнях та організацію дистанційного навчання в закладах освіти;
2. схарактеризувати організаційно-педагогічні умови для розвитку навичок самостійної роботи у здобувачів освіти із використанням технологій дистанційного навчання;
3. теоретично обґрунтувати модель управління розвитком навичок самостійної роботи у здобувачів освіти із використанням технологій дистанційного навчання;
4. оцінити актуальний стан розвитку навичок самостійної роботи у здобувачів освіти з використанням технологій дистанційного навчання та рівень реалізації організаційно-педагогічних умов у закладах освіти;
5. провести аналіз та оцінку програми розвитку навичок самостійної роботи у здобувачів освіти з використанням технологій дистанційного навчання.

Дата видачі завдання: 10. 10. 2023 р.

Керівник магістерської кваліфікаційної роботи _____ Оксана ВАСЮК

Завдання прийняв до виконання _____ Олександр РУДНІЦЬКИЙ

РЕФЕРАТ

Магістерська кваліфікаційна робота: складається із 116 сторінок, 92 джерел літератури.

Дослідження проводилося на базі Економіко-правового фахового коледжу Київського кооперативного інституту бізнесу і права у місті Києві. Всього в дослідженні, на всіх етапах роботи, брало участь понад 53 студенти.

Розділ «**Вступ**» являє собою короткий екскурс щодо теми роботи. У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено його мету й завдання, об'єкт і предмет дослідження тощо.

У розділі першому роботи «*Теоретичні аспекти дистанційних освітніх технологій*» представлено аналіз стану проблеми розвитку дистанційного навчання, яке є необхідною і сучасною формою організації освітнього процесу, що дозволяє індивідуалізувати навчання, адаптуючи його до потреб кожного студента.

Вивчення психолого-педагогічних досліджень та законодавчої бази показало, що дистанційне навчання є необхідною формою організації освітнього процесу в сучасних умовах. При аналізі психолого-педагогічної літератури можна дійти висновку у тому, що дистанційне навчання – це безперервний освітній процес, заснований на принципах гуманізму та індивідуалізації студента, спрямований загалом на доступне навчання із застосуванням інноваційних технологій. Цей формат навчання сприяє індивідуалізації освітнього процесу, надаючи можливість кожному студенту адаптувати навчання до своїх потреб і можливостей.

Тепер найуживанішим при означенні поняття «навчання на відстані» є терміни «дистанційна освіта» і «дистанційне навчання», що часто ототожнюються, і, під якими розуміють гуманістичну, інтегральну, синтетичну форму навчання, що надає можливість отримати освіту всім, хто з різних причин не навчається стаціонарно. Вона надає можливість враховувати темперамент та зайнятість, потреби, індивідуальні здібності здобувачів освіти, які можуть вивчати освітні компоненти в будь-якій послідовності і

темпі та мати можливість контактувати з викладачами електронною поштою, телефоном, засобами соціальних мереж, а також очно.

Технології дистанційного навчання – це широкий спектр інструментів та платформ, які дозволяють організувати освітній процес на відстані. Вони постійно розвиваються, і їх вибір залежить від конкретних цілей навчання, аудиторії та доступних ресурсів.

Виявлено кілька ризиків, з якими стикаються освітні установи при переході на дистанційне навчання, серед яких основними є технічні, соціальні та інноваційні ризики. Технічні проблеми пов'язані з недостатнім рівнем забезпечення закладів освіти необхідними ресурсами та обладнанням, що ускладнює повноцінну реалізацію дистанційного навчання. Соціальні ризики включають у себе питання адаптації студентів до нових умов навчання та можливі негативні психологічні наслідки. Інноваційні ризики стосуються недостатнього рівня розробки методичних підходів та стандартів, які б відповідали новим викликам у освіті. Таким чином, для ефективного впровадження дистанційного навчання необхідно не тільки враховувати ці ризики, але й забезпечувати відповідну підготовку як викладачів, так і студентів.

Для здійснення онлайн-навчання нині створено величезну кількість онлайн-майданчиків: «Skysmart», «Moodle», «Google Клас» тощо. У ЗВО України такі середовища здебільшого базуються на системах дистанційного навчання, таких як Moodle, Google Classroom, eLearning Server та WebTutor. Інтерактивну взаємодію між педагогічними працівниками та студентами доцільно здійснювати за допомогою Smart Board. Також сучасні студенти добре володіють навичками користування смартфонами, планшетами та ноутбуками. Хмарні технології є важливим інструментом для дистанційного навчання студентів.

Проведено дослідження дидактичних засад дистанційної освіти. Встановлено, що дидактичні засади дистанційного навчання спрямовані насамперед на індивідуалізацію здобувачів освіти, що говорить про

необхідність створення в освітній установі умов, що сприяють успішному всебічному розвитку студента. За умови забезпечення відкритості, гнучкості та масовості навчання кожен здобувач освіти зможе рухатися своїм індивідуальним маршрутом навчання, що сприяє формуванню навичок самостійної роботи.

Таким чином, процес навчання повинен ґрунтуватися на певній дидактичній моделі, що включає принципи організації дистанційного навчання, форми і методи, технології та засоби отримання знань із застосуванням технологій дистанційного навчання.

У розділі другому магістерської роботи *«Управління розвитком навичок самостійної роботи здобувачів освіти з застосуванням технологій дистанційного навчання»* окреслено організаційно-педагогічні умови розвитку навичок самостійної роботи у здобувачів освіти та запропоновано модель управління розвитком навичок самостійної роботи у студентів з використанням технологій дистанційного навчання.

Виявлено, що самостійна робота є основною формою організації навчальної діяльності, що сприяє розвитку пізнавальної активності та здатності до самонавчання. Встановлено, що ефективність самостійної роботи залежить від низки факторів, таких як мотивація студентів, чіткість і зрозумілість поставлених завдань, регламентація часу на виконання завдань, а також постійний контроль і надання зворотного зв'язку з боку викладача. Крім того, особлива увага приділяється важливості диференційованого підходу до організації самостійної роботи, коли завдання підбираються з урахуванням рівня підготовки та можливостей кожного студента. Врахування цих умов є важливим для формування у студентів здатності до самоорганізації та самостійного освоєння нових знань. На основі аналізу різних моделей організації самостійної роботи із застосуванням технологій дистанційного навчання було запропоновано модель, яка може бути адаптована до конкретних умов закладу освіти, що забезпечує оптимальний розподіл аудиторного та позааудиторного навчання. Визначено основні

організаційно-педагогічні умови самостійної роботи здобувачів освіти:

- формування цілей, форм, змісту, оцінної системи самостійної роботи;
- надання інформації студентам про терміни проведення, форми та методи виконання самостійної роботи, консультація здобувачів освіти;
- здійснення контролю за якістю виконання самостійної роботи.

При аналізі наукової літератури, спрямованої на вивчення організації самостійної роботи, встановлено, що самостійна робота – це основна форма управління та організації діяльності студента, що сприяє формуванню пізнавальної активності та пошукової діяльності студента.

Проведено аналіз праць учених щодо проблеми організації самостійної роботи в освітніх закладах. Встановлено вимоги до самостійної роботи:

- цілеспрямованість;
- диференційованість;
- орієнтація отримання нових знань і умінь здобувачів освіти;
- контроль процесу навчання.

За результатами дослідження психолого-педагогічної літератури було розроблено модель управління розвитком навичок самостійної роботи у здобувачів освіти з використанням технологій дистанційного навчання, яка реалізує такі завдання:

1. організацію освітнього процесу із застосуванням дистанційних технологій;
2. підвищення рівня знань у галузі дистанційних технологій викладачів освітньої установи;
3. розвиток навичок самостійної роботи студента.

Моделювання управління розвитком навичок самостійної роботи у здобувачів освіти з використанням технологій дистанційного навчання у нашому дослідженні проходить такі етапи:

1. аналіз організаційно-педагогічних умов розвитку навичок самостійної роботи здобувачів освіти із застосуванням технологій

дистанційного навчання;

2. аналіз інформаційної бази організації та наявності технічних засобів дистанційного навчання в здобувачів освіти;

3. розробка дорожньої карти з організації дистанційного формату навчання в Економіко-правовому фаховому коледжі;

4. оцінка результативності.

У третьому розділі магістерської роботи *«Дослідно-експериментальна робота з управління розвитком навичок самостійної роботи у студентів з використанням технологій дистанційного навчання»* здійснено організація дослідження розвитку навичок самостійної роботи студентів з використанням технологій дистанційного навчання, проведено констатувальний, формувальний та контрольний етапи дослідження.

У процесі роботи над темою магістерської кваліфікаційної роботи ми провели наукове дослідження на базі Економіко-правового фахового коледжу у місті Києві. У дослідженні взяли участь викладачі у кількості 26 осіб та здобувачі освіти у кількості 53 особи (експериментальна група – 25 осіб, контрольна група – 28 осіб).

На першому етапі ми вивчили організаційно-педагогічні умови розвитку навичок самостійної роботи у здобувачів освіти із використанням технологій дистанційного навчання. Було проведено опитування викладачів, виявлено потреби у зміні організаційно-педагогічних умов. Нами було складено SWOT-аналіз організаційно-педагогічних умов розвитку навичок самостійної роботи здобувачів освіти із застосуванням технологій дистанційного навчання в Економіко-правовому фаховому коледжі. Для експерименту ми вибрали методикау «Експертна оцінка самостійності здобувачів освіти В. А. Козакова».

На констатувальному етапі було проведено діагностику, яка показала поточний рівень розвитку навичок самостійної роботи здобувачів освіти. Розроблено картку оцінювання навичок самостійної роботи здобувачів освіти, показниками якої є:

- розуміти форми та способи подання інформації;
- аналізувати та порівнювати інформацію, отриману з різних джерел, структуру та логіку наведеної аргументації;
- систематизувати та узагальнювати отримані дані відповідно до поставленого пізнавального завдання;
- використовувати отриману інформацію, рішення завдань, поставлених перед здобувачем освіти;
- застосовувати відібрані факти в нових ситуаціях.

Проведено аналіз самостійних робіт здобувачів освіти контрольної та експериментальної груп, виявлено, що 30 % здобувачів освіти не мають достатніх навичок для виконання самостійної роботи.

На формульовальному етапі було розроблено дорожню карту з організації організаційно-педагогічних умов розвитку навичок самостійної роботи здобувачів освіти. Згідно з дорожньою картою було реалізовано такі заходи, як:

- здійснено удосконалення навичок у реалізації дистанційного формату навчання – 26 педагогів;
- розроблено методичні рекомендації щодо організації дистанційного навчання та розвитку навичок самостійної роботи здобувачів освіти;
- розроблено комплекс занять, спрямованих на формування навичок самостійної роботи із застосуванням технологій дистанційного навчання;
- розроблено картку оцінювання навичок самостійної роботи здобувачів освіти;
- у експериментальній групі було проведено 15 занять, спрямованих на розвиток навичок самостійної роботи у здобувачів освіти із використанням технологій дистанційного навчання.

На цьому етапі використовувалися можливості Інтернет-ресурсів, електронних освітніх платформ Google Classroom та Google-Forms, онлайн-дошки Jamboard, хмарних технологій і технологій Web 2.0. Заняття експериментальної групи проводилися за допомогою підключення до Zoom.

На контрольному етапі було проведено діагностику та аналіз самостійної роботи здобувачів освіти за допомогою карти оцінювання навичок самостійної роботи здобувачів освіти. Аналіз діагностики та контроль самостійних робіт показав, що навички самостійної роботи здобувачів освіти в експериментальній групі в середньому зросли на 40 %, що говорить про те, що організаційно-педагогічні умови, які ми запропонували, сприяють розвитку навичок самостійної роботи здобувачів освіти із застосуванням технологій дистанційного навчання.

Отже, в ході експерименту, проведеного на базі Економіко-правового фахового коледжу в м. Києві, було апробовано розроблену модель управління та організаційно-педагогічні умови, які забезпечують розвиток самостійності студентів. Результати дослідження показали, що запровадження дистанційного навчання, заснованого на чітко визначених умовах і критеріях оцінювання, сприяє значному підвищенню рівня розвитку навичок самостійної роботи у студентів. Зокрема, після проведення серії занять із використанням технологій дистанційного навчання, рівень самостійності та відповідальності студентів за результати своєї діяльності значно зріс. Було розроблено методичні рекомендації для викладачів, які допомагають ефективно організувати освітній процес із застосуванням технологій дистанційного навчання, що дозволяє більш точно вимірювати рівень розвитку самостійної роботи у студентів.

Експеримент також підтвердив, що для успішної реалізації дистанційного навчання необхідно забезпечити комплексний підхід, який включає як технічну підготовку викладачів та студентів, так і постійний моніторинг та коригування освітнього процесу. Ці заходи дозволяють не лише підвищити ефективність дистанційного навчання, але й сприяють формуванню у студентів важливих навичок самостійної роботи, що є ключовим для їхньої успішної професійної діяльності у майбутньому.

Ключові слова: дистанційне навчання, самостійна робота, організаційно-педагогічні умови, дистанційні технології, самоорганізація.

ЗМІСТ

ВСТУП	11
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДИСТАНЦІЙНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ	15
1.1. Поняття «дистанційне навчання» у психолого-педагогічних дослідженнях	15
1.2. Організація дистанційного навчання в закладах освіти	28
1.3. Дидактичні принципи дистанційного навчання	39
Висновки до розділу першого	46
РОЗДІЛ 2. УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ НАВИЧОК САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ З ЗАСТОСУВАННЯМ ТЕХНОЛОГІЙ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	49
2.1. Організаційно-педагогічні умови розвитку навичок самостійної роботи у здобувачів освіти	49
2.2. Модель управління розвитком навичок самостійної роботи у студентів з використанням технологій дистанційного навчання	57
Висновки до розділу другого	63
РОЗДІЛ 3. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА З УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ НАВИЧОК САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ У СТУДЕНТІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ТЕХНОЛОГІЙ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	66
3.1. Організація дослідження розвитку навичок самостійної роботи студентів з використанням технологій дистанційного навчання	66
3.2. Констатувальний та формувальний етапи дослідження.....	71
3.3. Контрольний етап експериментальної роботи	80
Висновки до розділу третього	84
ВИСНОВКИ.....	87
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	91
ДОДАТКИ.....	101

ВСТУП

Актуальність дослідження. Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій сприяє зміні кожної сфери людського життя. Освіта також набуває нових векторів розвитку та поряд з традиційними технологіями з'являється необхідність використання дистанційних освітніх технологій. Дистанційне навчання в XXI ст. стає необхідним, оскільки дає можливість створити навчання без обмежень, орієнтоване на потреби кожної людини.

В Україні дистанційні освітні технології набули широкого поширення завдяки активному впровадженню в освітні установи інформаційно-комунікаційних технологій, уведенню нових вимог державних стандартів, інтеграції у світовий освітній простір. Величезний вплив на повсюдне впровадження дистанційних технологій справила епідеміологічна обстановка в 2020 р. та війна, що почалася в 2022 р. Саме вони зумовили заміну традиційного навчання на дистанційне як можливу альтернативну.

Різкі зміни в освітньому просторі призвели до суперечок. З одного боку, використання дистанційних технологій дає можливість швидкої адаптації в сучасному інформаційному суспільстві, сприяє самоорганізації студента та розвитку самостійності. З іншого боку, немає єдиного освітнього стандарту, методичних розробок та технологій навчання, які б задовольняли всі потреби студента та викладача.

Основою дистанційного освітнього процесу стає традиційне для педагогіки поняття «самостійна робота». Але навчання із застосуванням дистанційних технологій має на увазі не просто самостійне вивчення освітнього компонента здобувачем освіти, а інтенсивно-контрольований і цілеспрямований процес, здійснюваний шляхом контакту студента з викладачем на відстані.

Системно-діяльнісний підхід до самостійної роботи здобувачів освіти відбито у працях І. Семенишиної [60], С. Сисоєвої [62], С. Скуратівської [47], В. Кухаренка [42]. Дидактичні принципи дистанційного навчання відбито у

працях М. Цюцюри [73], В. Чернописької [74], Л. Штихно [75], Н. Яремчук, Н. Сениці [76]. Теорії про ризики дистанційного навчання представлені в дослідженнях О. Солошенко [65], В. Ярмак [77], Л. Бондарук [10]. Концепції організації дистанційного навчання розкрито у працях С. Семерікова [61], І. Дорожко, Л. Туріщева, О. Малихіна, О. Довженко [33], Т. Дімітрієвої [32] та ін.

Істотний вплив на розвиток навичок самостійної роботи із застосуванням дистанційних технологій надають низку протиріч:

– соціально-педагогічного рівня: між потребою соціуму в безперервній освіті та недостатнім досвідом організації навчання із застосуванням дистанційних технологій;

– науково-теоретичного рівня: між необхідністю наукового обґрунтування умов для розвитку навичок самостійної роботи з використанням дистанційних засобів навчання та недостатнім рівнем такого обґрунтування;

– практико-методичного рівня: між практичною необхідністю у викладачів освітніх установ у використанні перспективних дистанційних освітніх технологій та відсутністю методичної та матеріальної бази для її здійснення.

Об'єкт дослідження: процес управління розвитком навичок самостійної роботи у здобувачів освіти із застосуванням технологій дистанційного навчання.

Предмет дослідження: організаційно-педагогічні умови розвитку навичок самостійної роботи у здобувачів освіти із застосуванням технологій дистанційного навчання.

Мета дослідження: теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка організаційно-педагогічних умов розвитку навичок самостійної роботи у здобувачів освіти із застосуванням технологій дистанційного навчання.

Завдання дослідження:

1. розкрити поняття «дистанційне навчання» у психолого-педагогічних дослідженнях та організацію дистанційного навчання в закладах освіти;
2. схарактеризувати організаційно-педагогічні умови для розвитку навичок самостійної роботи у здобувачів освіти із використанням технологій дистанційного навчання;
3. теоретично обґрунтувати модель управління розвитком навичок самостійної роботи у здобувачів освіти із використанням технологій дистанційного навчання;
4. оцінити актуальний стан розвитку навичок самостійної роботи у здобувачів освіти з використанням технологій дистанційного навчання та рівень реалізації організаційно-педагогічних умов у закладах освіти;
5. провести аналіз та оцінку програми розвитку навичок самостійної роботи у здобувачів освіти з використанням технологій дистанційного навчання.

Етапи дослідження:

Підготовчий (вересень 2023 р. – грудень 2023 р.): визначення теми, її актуальності, мети, об'єкта та предмета дослідження; оцінка актуального рівня вивчення теми дослідження; аналіз нормативної бази дослідження; вибір теоретико-методологічних основ дослідження.

Дослідницький (січень 2024 – березень 2024 р.): вибір методів теоретичного та емпіричного рівнів; теоретичний аналіз джерел; оформлення теоретичної частини дослідження. Проведення експериментального дослідження, здійснення якісного та кількісного аналізу одержаних результатів, формулювання висновків.

Оформлювально-впроваджувальний (вересень 2024 р.): апробація результатів дослідження, оформлення роботи.

Методи дослідження:

- методи теоретичного рівня: аналіз (ретроспективний, порівняльний), узагальнення, моделювання, екстраполяція;
- методи емпіричного рівня: (опитування, експертна оцінка);

– методи обробки результатів дослідження (кількісний та якісний).

Експериментальна база дослідження: Економіко-правовий фаховий коледж Київського кооперативного інституту бізнесу і права у місті Києві.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що в роботі: уточнено поняття «самостійна робота» та «навички самостійної роботи» стосовно дистанційного навчання; розкрито можливості організації розвитку навичок самостійної роботи у здобувачів освіти із використанням технологій дистанційного навчання.

Теоретична значущість дослідження полягає у систематизації та актуалізації матеріалу з проблеми розвитку навичок самостійної роботи у здобувачів освіти з використанням технологій дистанційного навчання.

Практична значущість дослідження полягає в тому, що розглянуті форми управління розвитком навичок самостійної роботи у здобувачів освіти з використанням технологій дистанційного навчання можуть бути використані в практиці реалізації самостійної роботи в закладах вищої освіти (ЗВО), в системі дистанційної освіти, у професійній діяльності педагога.

Апробація і впровадження результатів дослідження здійснювалося в процесі участі в науково-практичних конференціях: Рудніцький О. Л. Теоретичні аспекти організації дистанційної освіти. *Сучасна гуманітарна наука в інтерпретації молодих дослідників: зб. доповідей учасників Всеукр. студентсько-учнівської наук.-практ. онлайн конф.* (Київ, 28 березня 2024 року). Київ, 2024. С. 236–239.

Обсяг і структура роботи. Магістерська робота викладена на 116 сторінках тексту, складається з вступу, трьох розділів з викладенням матеріалів і результатів проведених досліджень, висновків, списку використаних джерел в кількості 92 найменування, трьох додатків. Ілюстрована 5 рисунками, містить 11 таблиць.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДИСТАНЦІЙНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ

1.1. Поняття «дистанційне навчання» у психолого-педагогічних дослідженнях

У ХХІ ст. відбувається стрімкий розвиток інформаційних технологій, які торкаються всіх сфер людського життя. Технологічні нововведення принесли значні трансформації в освітній процес. Цифровізація освіти має величезний потенціал у ЗВО, оскільки вже сьогодні використання в навчанні інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) є частиною освітнього процесу та єдиним способом отримання знань для тих, хто навчається, та не мають можливості навчатися «офлайн» [83; 91].

Останніми часом розвиток інформаційних технологій проблему модернізації системи освіти зробив актуальною. Суть її найбільше відобразилася в концепції дистанційної освіти, що, завдяки такому глобальному явищу як Інтернет, охоплює досить широкі прошарки суспільства та все більше стає найважливішим фактором його розвитку.

Події останніх років також дали поштовх до активного розвитку дистанційних технологій: розроблено нормативно-правову базу, прийнято законодавчі акти щодо впровадження дистанційних технологій у сферу освіти.

У Законі України «Про вищу освіту» визначено, що: «під дистанційними освітніми технологіями розуміються освітні технології, реалізовані переважно із застосуванням інформаційно-телекомунікаційних мереж при опосередкованій (на відстані) взаємодії здобувачів освіти і педагогічних працівників. Організації, які здійснюють освітню діяльність, мають право застосовувати електронне навчання, дистанційні освітні технології при реалізації освітніх програм» [35].

Упровадження сучасних результатів, орієнтованих на самостійне

навчання, набуває тепер все більшого значення в освіті. Це пов'язано з широким розповсюдженням інформаційних технологій, які дозволили студентам більш ефективно здійснювати свою самоосвітню діяльність. Окрім того, з приєднанням України до Болонського процесу та запровадженням кредитно-модульної системи оцінювання знань передбачається, що не менше 50% загального навчального навантаження має бути відведено на самостійну роботу студентів. Однак у освіті відбувається низка внутрішніх і зовнішніх причин, які спонукають освітян приділяти все більше уваги організації самостійної роботи студентів. Однією з головних причин є те, що вчорашні випускники ЗВО не здатні адекватно працювати у своїй професійній сфері через брак самостійності, самоорганізації, самоосвіти, самонавчання та роботи за власною спеціалізацією [16; 19; 21; 23].

Проблема визначення термінологічного поля дистанційної освіти і дистанційного навчання тепер жваво обговорюються в сучасній психолого-педагогічній науці.

Дистанційна освіта – це не просто данина моді чи бажання наслідувати успішні освітні рішення розвинених країн. В основі дистанційної освіти лежить самостійна пізнавальна діяльність, самоосвіта студентів, яка є не тільки можливістю набуття навичок самостійного отримання нових знань, а головне – їх практичного використання [20].

Під дистанційною освітою науковці розуміють синтетичну, інтегральну, гуманістичну форму навчання, що базується на застосуванні розмаїття нових і традиційних інформаційних технологій, які використовуються для доставки освітнього матеріалу, його самостійного вивчення, організації діалогового обміну між здобувачами і викладачем, коли процес освіти не обмежений у часі і просторі й не передбачає обов'язкову, постійну присутність здобувачів у конкретному закладі освіти [43].

Дистанційна освіта, поряд з очною та звичайною освітою, є формою навчання, яка використовує традиційні методи навчання, форми та засоби навчання на основі комп'ютерних та комунікаційних технологій. При цьому

суть цього процесу полягає в цілеспрямованому, контрольованому та інтенсивному самостійному навчанні в будь-якому зручному для студента місці, за індивідуальним графіком, із використанням спеціального комплексу навчально-методичних матеріалів і спілкуванням з викладачем (та іншими студентами) як особисто, так і за допомогою телефону, електронної та звичайної пошти [1; 24; 25].

Через низку причин, пов'язаних як з організацією та методологією дистанційної освіти, так і з проблемами на національному рівні (брак інвестицій, державного регулювання, відсутність документів від Міністерства освіти і науки про офіційне визнання дипломів, отриманих за допомогою дистанційної освіти, недостатня розвиненість телефонного зв'язку тощо), повномасштабна дистанційна освіта в Україні поки що не практикується [4; 26; 28].

Різкий перехід всіх здобувачів освіти на дистанційне навчання призвів до пошуку нових методів та підходів до освітнього процесу як на локальному рівні, так і на державному. Таким чином, відбувається стрімкий розвиток дистанційного навчання [29; 30; 31].

Досліджуючи термінологічний апарат у цій галузі, необхідно розглянути термін «дистанційне навчання» в наукових дослідженнях та законодавчих актах.

Вперше про дистанційне навчання стало відомо в Бостоні ще у XVIII ст. У 1728 р. Калеб Філіпс вирішив навчати стенографії людей із різних куточків країни. Здобувачі освіти, вивчаючи стенографію свого міста чи місцевості, відправляли листи іншим студентам та самому професору, так відбувався обмін інформацією та взаємонавчання [92].

Терміни «дистанційне навчання», «відкрите навчання» з'явилися у вжитку десь у середині 1970-х рр. у зв'язку з організацією на Заході відкритих університетів – закладів освіти нового типу. Перший такий заклад був заснований у 1969 р. у Великій Британії, а найперша програма дистанційного навчання Development of European Learning through

Tehnological Advance успішно почала працювати в Західній Європі в 1988 р. [43].

Дистанційне навчання (англ. Distant learning) є новим засобом реалізації освітнього процесу, в основі якого застосування сучасних телекомунікаційних і інформаційних технологій, що дозволяють на відстані навчатись без особистого, безпосереднього контакту між викладачем і здобувачами освіти. Дистанційне навчання характеризують як:

1. Методично організоване та цілеспрямоване управління навчально-пізнавальною діяльністю тих, що навчаються та знаходяться на відстані від центру освіти, й яке здійснюється завдяки як електронним, так і традиційним засобам зв'язку.

2. Процес отримання навичок і знань за допомогою спеціалізованого освітнього середовища, яке засноване на використанні інформаційних технологій, що забезпечує обмін навчальною інформацією на відстані і реалізує систему адміністрування й супроводу освітнім процесом.

Термін «дистанційне навчання» не може бути однозначним, оскільки з'являються нові технології, і відбувається трансформація освіти.

За словами дослідників, «дистанційне навчання – цілеспрямований, організований процес інтерактивної взаємодії здобувачів освіти між собою та здобувачів освіти із засобами навчання, інваріантний до їхнього розташування у просторі та часі, що реалізується у специфічній дидактичній системі» [30].

Рамки навчання не обмежуються часом, що дає можливість повноцінного проведення занять у онлайн-форматі, також здобувач освіти не обмежений за часом самостійного вивчення матеріалу.

Постає питання про дидактичну систему, оскільки на даному етапі немає впорядкованого набору методів та засобів реалізації дистанційного навчання, тому дана проблема залишається відкритою як для педагогів, так і для освіти в цілому.

В. Биков дає повніше визначення терміна «дистанційне навчання», як

нової специфічної форми, що передбачає використання своєрідних засобів, методів, способів навчання, взаємодії викладача та здобувачів освіти, що вчать між собою. Водночас вона має той самий компонентний склад, як і будь-яка система навчання: цілі, зміст, методи, організаційні форми, засоби навчання. Останні три компоненти в дистанційному навчанні обумовлені специфікою технологічної основи, що використовується [6, с. 79].

Безсумнівно, вказуючи на компонентний склад, дистанційне навчання має мати ті ж принципи, як і традиційне навчання. Суть принципу диференціації навчання спрямовано на створення умов навчання осіб, які мають різні здібності та проблеми в навчанні. Перевагою дистанційного навчання є можливість поділу здобувачів освіти на різні групи, що дозволяє студентам проявляти активну позицію в навчанні.

A. Jefferies, R. Hyde – визначають дистанційне навчання як «процес навчання, в якому географічна відстань розділяє викладача і учня» [83].

О. Пічкара стверджує, що при дистанційному навчанні основою освітнього процесу є цілеспрямована і контрольована інтенсивна самостійна робота здобувачів освіти, які можуть навчитися у зручному для них місці, за індивідуальним графіком, при собі маючи комплект спеціальних засобів та узгоджену можливість контакту з викладачем очно, по телефону, електронній чи звичайній пошті. У системі освіти дистанційне навчання ґрунтується на принципі гуманізму, згідно з яким ніхто не може бути позбавлений можливості навчатися з причин тимчасової чи географічної ізоляції, бідності, соціальної незахищеності та неможливості відвідувати заклади освіти у зв'язку з обмеженими можливостями стану здоров'я, зайнятості виробничими або особистими справами [56].

Домінантними характеристиками та особливостями дистанційного навчання є:

– визнання закладом освіти: процес навчання визнається чи сертифікується відповідною освітньою установою або організацією. Такий

тип навчання принципово відрізняється від самонавчання – власними силами, без офіційного визнання з боку закладу освіти;

- відокремлення викладача та здобувача освіти у просторі або часі, чи і в часі, й у просторі одночасно;

- застосування великої кількості ІКТ, що об'єднує викладачів та здобувачів освіти й забезпечує донесення змісту освіти до користувача;

- використання оригінальних освітніх програм і матеріалів. Освітні програми курсів дистанційної освіти перед застосуванням насамперед проходять попереднє тестування й апробацію;

- двобічна комунікація здобувачів освіти та тьютора, що відрізняється від пасивного сприйняття трансльованої через мережі передачі інформації. Комунікація може бути асинхронною або синхронною;

- індустріальна організація, яка передбачає проведення широкомасштабного відкритого та дистанційного навчання, де існує поділ праці: різні завдання доручаються окремим співробітникам, що працюють у команді разом;

- можливість зустрічей очних для проведення тьюторіалів, занять у бібліотеках, взаємодії здобувачів освіти, проведення лабораторних і практичних;

- майже повна відсутність постійних академічних груп упродовж усього процесу навчання. Навчання відбувається «поодинці», що створює можливість для персональних зустрічей [22].

Однак, критерії диференційованого навчання не розроблені, тому викладач самостійно приймає рішення реалізації дистанційного навчання. Принцип наочності може бути реалізований тільки в тому випадку, якщо створено матеріально-технічну базу як для студента, так і для освітньої установи. Оскільки не всі ЗВО оснащені базовим технічним забезпеченням, то проблема є невирішеною. Також постає питання про організацію дистанційного навчання для багатодітних та малозабезпечених сімей.

І. Блощинський говорить про дистанційне навчання, як про одну з

форм здобуття безперервної освіти, покликаної реалізувати права людини на освіту та отримання інформації. Дистанційне навчання, згідно з І. Блощинським – це «універсальна, синтетична, інтегральна, гуманістична форма навчання, яка створює умови для здобувачів освіти, вона адаптована до базового рівня знань та до конкретних цілей того, хто навчається» [8].

Порівнюючи погляди І. Блощинського і перелічених вище авторів, можна побачити, що він перший говорить про безперервність освітнього процесу, також він вказує на гуманістичну форму навчання, що передбачає гармонійний розвиток особистості. Однак принцип соціалізації при дистанційному форматі навчання не може бути повноцінно реалізований.

У роботах Н. Бойко дистанційне навчання передбачає, «отримання освітніх послуг на відстані, переважно, без відвідування ЗВО за допомогою нових комп'ютерних та комунікаційних технологій» [9, с. 7].

Серед уживаних останніми десятиліттями термінів щодо відкритого та дистанційного навчання можемо назвати наступні: зовнішнє навчання, кореспондентна освіта, безперервне навчання, домашнє навчання, дистанційне навчання, самостійне навчання, навчання з опорою на технічні засоби, чи опосередковане навчання, відкритий доступ, відкрите навчання, гнучке навчання і розподілене навчання тощо. У 1980-х рр. поширення набуло поняття «дистанційна освіта», домінантною характеристикою якого є відокремлення того, хто навчає, від того, хто навчається.

Зустрічаються й дещо інші підходи до назв форм навчання на відстані: дистанційне навчання (*distance teaching*) – викладання «на відстань»; дистанційне учіння (*distance learning*) – отримання здобувачем освіти знань за допомогою мережі Інтернет, телебачення, комп'ютерів, радіо тощо; дистанційна освіта – (*distance education*) поєднання роботи викладача і здобувачів освіти за умови, коли неіснує безпосереднього контакту між ними; теленавчання (*teleteaching*) – навчання з використанням супутникового та інших варіантів телебачення; навчання за допомогою мережі (*teaching by network*) – як використання переважно лише мережі Інтернет; телематична

освіта (telematic education), що є найбільш ширшим із указаних понять, включаючи спільні дії всіх учасників навчання із застосуванням інформаційних засобів [45].

Ще одним поняттям, яке досить часто вживають щодо дистанційної освіти є «електронна освіта», або е-дистанційна освіта, яка демонструє освітній процес, різновид освітньої системи та насамперед підтримується технологіями е-дистанційного навчання, а організація освітнього процесу забезпечує реалізацію принципів відкритої освіти [70].

E-learning (електронне навчання) як шлях здобуття е-освіти (e-education) – за трактуванням ЮНЕСКО – навчання за допомогою засобів мультимедіа та мережі Інтернет. Поняття «електронне навчання» є синонімом online-навчання і Web-навчання. Отже, це поняття можна розуміти як інтенсивне застосування в освіті комп'ютера, засобів мультимедіа, ресурсів мережі Інтернет та систем віддаленого спілкування [88].

Виходячи із вказаного, доходимо висновку, що тепер найуживанішим при означенні поняття «навчання на відстані» є терміни «дистанційна освіта» і «дистанційне навчання», що часто ототожнюють, і, під якими розуміють гуманістичну, інтегральну, синтетичну форму навчання, що надає можливість отримати освіту всім, хто з різних причин не навчається стаціонарно. Вона надає можливість враховувати темперамент та зайнятість, потреби, індивідуальні здібності здобувачів освіти, які можуть вивчати освітні компоненти в будь-якій послідовності і темпі та мати можливість контактувати з викладачами електронною поштою, телефоном, засобами соціальних мереж, а також очно.

У вищій освіті дистанційне навчання є однією з форм і способом організації навчання. Технології навчання з часом удосконалюються, завдяки передачі інформації та формуванню нових мереж інформації. Нині форма дистанційної освіти діє переважно в усіх університетах світу. Домінантними передумовами дистанційного навчання виступає високий рівень розвитку

засобів телекомунікацій, важливість розширення освітнього простору для зайнятих осіб, оптимізація аудиторного часу.

Постановою МОН України від 20 грудня 2000 р. затверджено Концепцію розвитку дистанційної освіти в Україні. Документ містить визначення поняття «дистанційне навчання» та наголошено на технології та педагогічній технології дистанційного навчання. «Дистанційна освіта – це форма навчання, рівноцінна з вечірньою, очною, екстернатом та заочною, що реалізується, переважно, за технологіями дистанційного навчання. Технології дистанційного навчання містять педагогічні та інформаційні технології дистанційного навчання. Педагогічні технології дистанційного навчання є технологіями опосередкованого активного спілкування викладачів зі здобувачами освіти з застосуванням телекомунікаційного зв'язку та методології індивідуальної роботи здобувачів з структурованим освітнім матеріалом, представленим у електронному вигляді» [40].

Концепція ґрунтується на законодавчих документах: Конституція України; Закон України «Про освіту»; Закон України «Про Національну програму інформатизації»; Постанова Верховної Ради України від 06.07.2000 р. № 1851–III «Про затвердження Завдань Національної програми інформатизації на 2000–2002 роки»; Указ Президента України від 31.07.2000 р. № 928/2000 «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні»; Наказ Міністерства освіти і науки України «Про створення Українського центру дистанційної освіти» від 07.07.2000 р. №293.

У Концепції обґрунтовано доцільність організації системи дистанційної освіти в Україні, зазначається мета її створення та основні завдання, принципи функціонування, розкрито організаційну структуру із зазначенням зобов'язань за напрямів діяльності, окреслено етапність втілення системи дистанційної освіти та намічено шляхи реалізації – перший етап (упродовж 2001 р.), другий етап (2002–2003 р.). У документі перераховано значне коло соціальних груп, на які спрямовується система дистанційної освіти

Закцентовано, що «фінансування системи дистанційної освіти відбувається за рахунок бюджетних коштів згідно державної Програми створення системи дистанційної освіти в Україні на 2000–2002 рр.; міжнародних грантів, за рахунок позабюджетних коштів від роботи окремих структур системи дистанційної освіти». Прогностичними наслідками від створення системи дистанційної освіти в Україні є розширення кола споживачів освітніх послуг, зокрема у малонаселених, важкодоступних регіонах, у районах, віддалених від культурних і наукових центрів України; підвищення якості навчання здобувачів освіти незалежно від їхнього місцезнаходження; створення для громадян України додаткових робочих місць; організація спеціальних курсів дистанційної освіти, що спрямовані на підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів; створення курсів і програм психологічної підтримки; можливість за українськими програмами одержання освіти громадянам зарубіжних країн; реалізація системи неперервної освіти «через все життя»; при масовості освіти індивідуалізація навчання [40].

Ю. Бистрова підкреслює: «в освітній практиці відомі педагогічні технології, які найбільш часто використовуються, можна класифікувати таким чином»:

– «структурно-логічні технології: поетапна організація системи освіти, що забезпечує логічну послідовність постановки і вирішення дидактичних завдань на основі поетапного відбору їх змісту, форм, методів і засобів із урахуванням діагностування результатів;

– інтеграційні технології: дидактичні системи, що забезпечують інтеграцію міжпредметних знань і вмінь, різноманітних видів діяльності на рівні інтегрованих курсів (зокрема електронних);

– професійно-ділові ігрові технології: дидактичні системи використання різноманітних «ігор», під час проведення яких формуються вміння вирішувати завдання на основі компромісного вибору (ділові та рольові ігри, імітаційні вправи, індивідуальний тренінг, комп'ютерні програми тощо);

– тренінгові засоби: система діяльності для відпрацювання певних алгоритмів вирішення типових практичних завдань за допомогою комп'ютера (психологічні тренінги інтелектуального розвитку, спілкування, розв'язання управлінських завдань);

– інформаційно-комп'ютерні технології, що реалізуються в дидактичних системах комп'ютерної освіти на основі діалогу «людина-машина» за допомогою різноманітних освітніх програм (тренінгових, контролюючих, інформаційних тощо);

– діалогово-комунікаційні технології: сукупність форм і методів освіти, заснованих на діалоговому мисленні у взаємодіючих дидактичних системах суб'єкт-суб'єктного рівня» [7, с. 30].

У своїх працях О. Пометун підкреслює, що технології дистанційного навчання – це не просто сукупність технічних засобів, а скоріше педагогічна система, яка передбачає використання інформаційних і комунікаційних технологій для організації освітнього процесу на відстані [57].

Дослідниця Л. Туріщева акцентує увагу на тому, що технології дистанційного навчання мають забезпечувати інтерактивність, зворотній зв'язок та індивідуалізацію навчання [72].

Зарубіжні дослідники також активно займаються проблемою дистанційного навчання. Серед них можна виділити таких учених:

– В. Means, Y. Toyama, R. Murphy, M. Bakia, K. Jones – досліджуючи ефективність онлайн-навчання порівняно з традиційним очним навчанням, підкреслюють, що технології дистанційного навчання дозволяють подолати обмеження традиційного навчання і забезпечити доступ до освіти для більшої кількості людей [84].

– D. Bolliger, T. Martindale – розглядають дистанційне навчання як систему, в якій викладач і студент взаємодіють за допомогою технологій для досягнення навчальних цілей, розглядають чинники, що впливають на задоволеність студентів дистанційним навчанням [82].

– J. Moore, C. Dickson-Deane, K. Galyen – досліджують відкрите дистанційне навчання і відмінності між різними формами онлайн-навчання. [82].

– R. Bernard, P. Abrami, Y. Lou, E. Borokhovski, C. Wade, L. Wozney, B. Huang провели метааналіз, охопивши різні дослідження про дистанційне навчання і сформувавши висновки про його загальну ефективність [81].

– P.-C. Sun, R. Tsai, G. Finger, Y.-Y. Chen, D. Yeh зробили значний внесок у розуміння технологій у навчанні та їх впливу на педагогіку, зосередившись на дизайні навчальних середовищ для онлайн-освіти і їх впливі на навчання [89].

– P. Redmond, A. Heffernan, L. Abawi, A. Brown, R. Henderson у своїх роботах переймалися питаннями забезпечення активної участі студентів у процесі дистанційного навчання [86].

– T. Anderson, J. Dron у своєму дослідженні охоплюють глобальні виклики та можливості онлайн-навчання з урахуванням культурних та технологічних відмінностей [80].

Незважаючи на деякі відмінності у трактуванні терміну «технології дистанційного навчання», українські та зарубіжні вчені виділяють такі спільні риси:

– використання інформаційних і комунікаційних технологій, що є основою дистанційного навчання;

– відсутність фізичної присутності викладача і студента в одному приміщенні, отже навчання відбувається на відстані;

– організація освітнього процесу – технології дистанційного навчання дозволяють планувати, проводити і контролювати освітній процес у звичному режимі;

– інтерактивність як важлива умова ефективного дистанційного навчання;

– індивідуалізація навчання надає можливість адаптувати освітній процес до потреб кожного студента.

Термін «технології дистанційного навчання» є досить широким і охоплює різноманітні аспекти організації освітнього процесу на відстані. Загалом, під цим терміном розуміють комплекс інструментів, методів і засобів, які дозволяють забезпечити ефективну взаємодію викладача і студентів незалежно від їхнього фізичного розташування.

Зазначимо, що термін «технології дистанційного навчання» продовжує розвиватися і уточнюватися в міру того, як розвиваються самі технології і змінюються підходи до організації освітнього процесу.

Отже, термін «технології дистанційного навчання» набув широкого поширення в сучасній педагогіці та характеризує комплекс інструментів, методів та засобів, що дозволяють організувати освітній процес на відстані. Цей термін є багатограним і його трактування може відрізнятися в залежності від контексту та наукової школи.

Отже, технології дистанційного навчання – це широкий спектр інструментів та платформ, які дозволяють організувати освітній процес на відстані. Вони постійно розвиваються, і їх вибір залежить від конкретних цілей навчання, аудиторії та доступних ресурсів. Найпоширенішими технологіями є:

- **Системи управління навчанням (LMS)** – програмні платформи, які дозволяють створювати та керувати навчальними курсами в онлайн-форматі. Приклади LMS: Moodle, Google Classroom, Canvas.

- **Відеоконференції** забезпечують синхронну взаємодію викладача та студентів у режимі реального часу. Популярні платформи: Zoom, Microsoft Teams, Google Meet.

- **Онлайн-форуми** сприяють асинхронній комунікації між учасниками освітнього процесу.

- **Блоги** використовуються для публікації навчальних матеріалів, обміну думками та ведення дискусій.

- **Вікі** – онлайн-енциклопедії, які створюються спільно учасниками освітнього процесу.

– **Мобільні додатки** дозволяють отримувати доступ до навчальних матеріалів та виконувати завдання з будь-якого місця.

– **Інтерактивні навчальні матеріали** – це різноманітні цифрові ресурси, такі як симуляції, віртуальні лабораторії, інфографіка тощо.

Отже, можна дійти висновку, що сучасні вчені розглядають дистанційне навчання, як одну з форм освітнього процесу. Як переваги дистанційного навчання автори відзначають варіативність; можливість створення додаткових стимулів до прояву самостійності навчання. На перший щабель висувається той факт, що дистанційний освітній процес, як і будь-яка система навчання, має мету, зміст, методи, організаційні форми, засоби навчання, педагогічні технології. Також вчені виділяють одним із головних факторів індивідуалізацію навчання, оскільки викладач може контролювати та диференціювати завдання щодо здібностей кожного студента.

1.2. Організація дистанційного навчання в закладах освіти

У концептуальній записці «Освіта в епоху COVID-19 та в наступний період», опублікованій ЮНЕСКО у серпні 2020 р., йдеться про те, що пандемія COVID-19 призвела до найбільшого за всю історію збою в функціонуванні систем освіти. Водночас не можна не відзначити, що криза стала стимулом для інновацій у сфері освіти [87].

До таких інновацій належать сучасні технології дистанційного навчання, які дозволяють зробити процес навчання безперервним та дають можливість реалізувати освітній процес для здобувачів освіти освітніх закладів з обмеженими можливостями відвідування самих установ.

Перехід освітніх закладів на дистанційний формат навчання у нашій країні відбувся в березні 2020 р. У цей період усі учасники освітнього процесу зіткнулися з онлайн-ризиками.

Г. Яценко провела аналіз онлайн-ризиків та виокремила 4 види ризиків, таких як:

– контентні ризики: наявність рекламних блоків на сайтах, під час пошуку навчального матеріалу. Дана реклама може мати шкідливий характер (наси́льство, агресія, пропаганда наркотиків і тютюну) і негативно впливає на психіку здобувачів;

– комунікаційні ризики: в соціальних мережах немає обмежень на вибір користувачів для спілкування, таким чином, здобувач освіти стикаються з проблемою взаємодії з користувачами, які можуть завдати шкоди його психологічному здоров'ю;

– технічні ризики: фальсифікація інтернет-користувача, розкрадання особистої інформації та поширення в соціальних мережах;

– інтернет-залежність: нав'язлива потреба студента перебувати в інтернет-просторі, бажання реалізовувати свої навички та потреби в «онлайн» [79].

З такими ризиками здобувачі освіти стикаються на постійній основі, наражаючи себе на негативний психологічний вплив та інтернет-залежність, що призводить тих, хто навчається, до асоціального способу життя. Основні проблеми неможливо вирішити без компетентних фахівців. Таким чином, студентам необхідна психологічна та інформаційна підтримка. Необхідно організувати дистанційний освітній процес таким чином, щоб мінімізувати онлайн-ризик.

Т. Ярошенко розглядає зовнішні та внутрішні види ризиків, що існують в освітніх організаціях. До зовнішніх ризиків належать:

– законодавчий ризик: зміна стандартів освіти;

– психологічний ризик: погіршення умов освітнього середовища, що сприяють повноцінному психічному та особистісному розвитку здобувачів освіти;

– соціальний ризик: зміна ставлення до процесу освіти здобувачів освіти в освітніх установах;

– інноваційний ризик: різкий перехід на навчання із застосуванням інноваційних освітніх ресурсів.

До внутрішніх ризиків належать:

- стратегічний ризик: зміни у стратегії освітньої організації;
- організаційний ризик: організаційні зміни у структурі освітнього процесу та організаційній культурі освітньої організації;
- інноваційний ризик Зміни, пов'язані з нововведеннями в освітньому, адміністративно-управлінському, науково-технічному процесі;
- кадровий ризик: брак викладачів, які володіють засобами дистанційного навчання;
- технічний ризик: нестача технічних засобів навчання [78].

Проведемо аналіз видів ризиків та розглянемо кожен елемент докладніше. Змінилися норми проведення занять у дистанційному форматі навчання. Відповідно до санітарно-гігієнічних вимог до комп'ютерного класу безперервна робота із зображенням на індивідуальному моніторі комп'ютера має становити:

- 6–7-х класів – 20 хв;
- 8–9-х класів – 25 хв;
- 10–11-х класів на першій годині – 30 хв, на другій – 20 хв. [59].

Співвідносячи вік студента – вчорашнього учня, і час, даний для аудиторної роботи – 100 хв. і час безперервної роботи на комп'ютері, можна дійти невтішного висновку, що повноцінне заняття неможливе. Також, у ці часові рамки необхідно закладати і виконання домашнього завдання, яке теж у свою чергу здобувачі освіти повинні виконувати з використанням інформаційних технологій.

Для педагогів перехід на дистанційну освіту став не менш проблематичним, оскільки більшість викладачів не мали спеціальної освіти для викладання із застосуванням дистанційних форм навчання, що викликало складне становище у реалізації даного навчання як в організаційному, так і в психологічному плані.

Організація дистанційного навчання буде можлива лише за наявності повноцінного ресурсного забезпечення. Під ресурсним забезпеченням

необхідно розуміти наявність стаціонарного комп'ютера, мікрофона та відеокамери в кабінеті викладача. Здобувачі освіти повинні використовувати комп'ютер або ноутбук, а не телефон, оскільки розмір дисплея телефону недостатній для використання.

Для здійснення освітньої програми шляхом онлайн-навчання було створено величезну кількість онлайн-майданчиків: «Skysmart», «Moodle», «Google Клас» тощо. Це послужило як підмогою для викладачів та здобувачів освіти, так й ускладнило процес навчання.

Інтерактивну взаємодію між педагогічними працівниками та студентами доцільно здійснювати за допомогою Smart Board. Дослідники підкреслюють різні аспекти використання цієї технології. Так, О. Буйницька відзначає, що використання Smart Board сприяє розвитку інформаційної культури, підвищенню якості навчання та відповідності світовим стандартам [11, с. 26]; S. Vasylenko наголошує на тому, що Smart Board створює інтерактивне навчальне середовище, яке полегшує обмін інформацією та ідеями [90]; В. Імбер зазначає, що ця технологія відіграє ключову роль у підвищенні пізнавальної активності студентів та їхньої інформаційної компетентності, що є важливою складовою професійної компетентності [38, с. 125]; Ю. Мельничук додає, що інтерактивна дошка допомагає у візуалізації складних освітніх процесів, що полегшує їх розуміння [46]; Т. Носенко підкреслює, що Smart Board дозволяє викладачам гнучко змінювати процес викладання в залежності від обставин [53].

Також сучасні студенти добре володіють навичками користування смартфонами, планшетами та ноутбуками. Використання цих пристроїв у освітньому процесі, як зазначають В. Андрієвська та Л. Білоусова, характеризується як тренд BYOD (Bring Your Own Device), який дозволяє використовувати особисті пристрої в навчанні, розширюючи межі освітнього простору і надаючи доступ до навчальних матеріалів у будь-якому місці. За концепцією BYOD, можливості включають миттєву фіксацію даних, зручне створення та обробку відео і фотографій, сканування та створення QR-кодів,

доступ до електронних карт та словників, роботу з Google-документами в реальному часі, а також використання багатофункціональних навчальних додатків [3, с. 14–15].

У сучасному освітньому середовищі активно впроваджуються дистанційні курси, які об'єднують вебресурси навчальних дисциплін у єдиний педагогічний сценарій. Сучасні технології активно впроваджуються в усі рівні та аспекти педагогічної діяльності – від застосування дистанційних технологій у процесі викладання до використання систем управління у ЗВО. Одне з провідних місць серед цих технологій посідають хмарні рішення, які дедалі частіше інтегруються у вітчизняну систему освіти.

Аналіз наукових робіт Н. Морзе та О. Кузьмінської показує, що педагогічна сфера активно долучається до процесу інновацій, і одним із перспективних шляхів вирішення проблем взаємодії кількох віддалених навчальних систем, забезпечення їх мобільності та економічної ефективності є застосування хмарних обчислень, де ресурси для обробки даних надаються користувачам у вигляді інтернет-сервісу [49].

З огляду на ці тенденції, можна стверджувати, що інформаційно-освітній простір ЗВО має бути динамічним. В. Олексюк відзначає важливість використання хмарних технологій і технологій Web 2.0 у цьому контексті. Дослідник підкреслює, що основною перевагою хмарних технологій є можливість роботи з їх ресурсами незалежно від програмно-апаратного забезпечення клієнта та його географічного розташування [55].

Основні завдання технологічної реалізації інформаційно-освітнього середовища для підготовки майбутніх фахівців включають формування, розміщення, обробку та зберігання інформаційних ресурсів, забезпечення оперативного доступу до них і сприяння комунікації учасників освітнього процесу. У ЗВО України такі середовища здебільшого базуються на системах дистанційного навчання, таких як Moodle, Google Classroom, eLearning Server та WebTutor.

Однак, як зазначають О. Слепухін та Б. Стариченко, використання

систем дистанційного навчання не завжди є зручним для викладачів через низку причин, зокрема через операційну громіздкість і обмежені можливості комунікації. Хмарні технології, навпаки, пропонують вирішення цих проблем, дозволяючи оптимізувати роботу в інформаційно-освітньому середовищі [64].

Хмарні технології в освітньому процесі довгий час використовувалися переважно для електронної пошти та простих інтернет-сервісів. Однак останнім часом викладачі та студенти почали усвідомлювати їхню важливість і потенціал для освіти. Ці технології дозволяють отримати доступ до інформаційних ресурсів будь-якого рівня та з різними правами доступу, використовуючи лише інтернет-з'єднання та веббраузер.

Існує кілька моделей хмарних обчислень: SaaS (програмне забезпечення як послуга), IaaS (інфраструктура як послуга) і PaaS (платформа як послуга). Також виділяють KaaS (знання як послуга), що надає доступ до актуальних знань для підтримки прийняття рішень [31].

Хмарні технології є важливим інструментом для дистанційного навчання студентів. Вони можуть розгортатися як приватні, публічні або гібридні хмари, залежно від потреб закладу освіти.

Застосування дистанційних технологій у системі освіти дозволяє забезпечити мобільність та актуальність освітніх ресурсів, що робить їх привабливими для ЗВО. Вони надають можливість створення віртуального навчального середовища, де студент може не лише отримати доступ до матеріалів, але й активно працювати над завданнями, а викладач – виконувати консультативну та контролюючу функції.

Важливим напрямом розвитку є інтеграція хмарних сервісів для розробки тестів, що дозволяє підвищити якість освіти. Використання таких платформ, як Microsoft Office 365 та Google Apps для освіти, забезпечує доступ до сучасних інструментів і сервісів, які підтримують ефективну організацію навчання, особливо в контексті дистанційної освіти.

З одного боку, інтерактивні платформи допомагають у створенні

освітнього процесу, в яких зібрані завдання різного рівня складності, які відповідають державним освітнім стандартам, викладач і здобувач освіти бачить результат виконаної роботи і може самостійно чи з допомогою викладача розвивати свої навички в різних науках. Також інтерактивні платформи спрощують перевірку домашнього завдання, дозволяють відслідковувати рейтинг виконаних завдань кожного студента та аудиторії загалом.

З іншого боку, технічне питання постало в обох сторін навчання. Складність із підключенням до онлайн-конференцій в Zoom або Skype, технічні неполадки (немає звуку чи відео), недоступність підключення, збій системи, часті перебої Інтернет-з'єднання внаслідок російських атак на енергоінфраструктуру України – ось низка причин, через які здобувачі освіти не могли бути присутніми на онлайн-занятті, тим самим не отримували достатньо знань для проходження завдань.

З низкою технічних проблем зіткнулися й освітяни. Не всі освітяни мають достатній рівень навичок володіння комп'ютером. Виникають складнощі і з входом до онлайн-систем, і з веденням занять на інтерактивних платформах, оскільки в них необхідно самостійно завантажувати документи або відеозаписи. Також робота з інтерактивними освітніми платформами буде організована ефективно тільки в тому випадку, якщо педагог знайомий з ними та вміє організувати роботу із завданнями.

Ще однією важливою проблемою, яка виникає у процесі впровадження дистанційної освіти в українських ЗВО, є брак фахівців, які можуть професійно розробляти та організовувати дистанційну освіту. Адже лише нещодавно (кінець 1990-х рр.) система освіти в нашій країні почала рухатися у цьому напрямку, і ще не виросло покоління, яке має досвід роботи в дистанційній освіті і може реально впроваджувати таке навчання. Поки що використання дистанційної освіти для вирішення конкретного завдання організації самостійної роботи не набуло достатнього розвитку, щоб використовувати цю форму здобуття знань у процесі професійної підготовки

майбутніх педагогів. Зрештою, спочатку потрібно навчити майбутніх педагогів, які згодом стануть фахівцями в цій галузі і зможуть розробляти, використовувати і впроваджувати дистанційне навчання, як операціоналізувати, організовувати і розвивати цю форму навчання.

Онлайн-опитування «Готовність і потреби вчителів щодо використання цифрових засобів та ІКТ в умовах війни: 2023» проводилось серед педагогів з метою визначення їхньої готовності та ставлення щодо організації дистанційного і змішаного навчання в національних закладах загальної середньої освіти, виявлення їхньої думки про найбільш ефективні цифрові інструменти та окреслення проблем реалізації дистанційного навчання. Наголошено, що останнім часом з'явилась значна кількість методичних ресурсів і вказівок для освітян щодо дистанційного навчання, крім того, повсякчас організовуються поглиблені курси щодо використання цифрових засобів навчання на заняттях та для підготовки в системі післядипломної освіти до них. Проте, як відзначають автори дослідження, загальна динаміка зростання рівнів цифрової компетентності педагогів є ще не достатньо інтенсивною: педагоги застосовують не достатньо широкий спектр ІКТ, не є активними під час створення власних цифрових ресурсів, пасивні щодо більшості заходів, які присвячені безпечному застосуванню цифрових ресурсів, не мають компетентностей захисту персональної інформації та пристроїв. Самі респонденти підтверджують той факт, що застосування ІКТ та впровадження цифрових засобів у системі загальної середньої освіти відбувається не досить ефективно. Серед проблем і причин освітяни називають слабе забезпечення високошвидкісним інтернет-зв'язком, неналежний доступ до цифрових пристроїв та неналежне управління доступом до ІТ-інфраструктури з боку закладів освіти [58].

З існуючого спектру цифрових інструментів та онлайн-ресурсів для проведення занять педагоги використовують переважно Viber (77,7%), Zoom (63,8%), Google Workspace for Education (53,1%). Серед онлайн-ресурсів для організації дистанційного навчання домінують «На Урок» (88,7%),

«Всеосвіта» (83,5%), уроки на YouTube (75,3%), «ВШО» (51,1%) та «EdEra» і матеріали на Facebook (34,3%). Самооцінювання респондентами рівня компетентності та цифрової грамотності, надало підстави дійти висновку, що більшість педагогів уміє знаходити інформацію на рівні користувача незалежного (45,6%) та базового (34,5%); оцінити достовірність інформації на рівні користувача професійного (43,3%) та базового (31,9%); зберігати знайдену інформацію на рівні користувача професійного (41,2%) та незалежного (31,9%). У цілому опитування за різними сферами, зокрема «Створення цифрового контенту», «Безпека», «Комунікація та співпраця», «Вирішення проблем», дозволило констатувати, що рівень цифрової компетентності педагогів зростає досить повільно, незначною мірою це відноситься до знання і вміння користуватись онлайн-інструментами для співпраці, знань правил використання контенту згідно захисту авторських прав, базового рівня програмування [58].

Головна мета освіти – сформуванню знання, уміння, навички та виховати соціальну, інтелектуальну, моральну, творчо та фізично розвинену особистість. У період дистанційного навчання питання про формування якісних знань стоїть дуже гостро, оскільки з-за низки проблем, зазначених вище, здобувач освіти не повною мірою освоювали предметні знання, що спричинило зниження якості успішності. Безперечно, дистанційна освіта дає можливість розвинути в здобувача освіти здатність до адаптації у нових сучасних реаліях, де інформаційні технології є ключовою необхідністю. Але фундаментальні знання, які ґрунтовно закладалися у традиційній освіті, переходять на другий план.

До переваг цифровізації освітніх процесів відносять створення віртуальних середовищ для навчання, персоналізовану взаємодію здобувачів та педагогів, можливості проведення відеоконференцій із великими аудиторіями, активну імплементацію хмарних сервісів, дистанційне навчання, стимулювання щодо формування цифрової компетентності педагогів та здобувачів, оновлення методик та змісту освіти в аспекті

цифровізації і нових цифрових рішень [54].

Водночас окреслюють і недоліки цифровізації, зокрема те, що цифрові ресурси не можуть існувати без Інтернету, адже завжди є потреба бути в мережі, проблеми безпеки в мережі Інтернет та небезпека появи хмарних монополістів, стирання етичних меж, поглиблення соціальної відчуженості, зниження культурного розвитку тощо. У процесі підвищення рівня цифрової компетентності педагогів досить важливо систематично проводити їхнє опитування задля фіксації змін та динаміки, що відбуваються у ставленні педагогів до застосування цифрових засобів. Також такий моніторинг дозволяє під час навчання виявити потреби різних цільових категорій у використанні цифрових засобів, запропонувати шляхи подолання освітніх втрат засобами цифровізації освіти [54].

Виховання повноцінної соціально-активної особистості також неможливе. Здобувач освіти, сидячи в «чотирьох стінах», здатний займатися творчістю або розвивати інтелект, але ці можливості будуть обмежені. Тільки при активній взаємодії з іншими людьми можна виростити активну та здорову людину.

Дослідження якості організації освітнього процесу в умовах війни у 2023/2024 навч. р. засвідчує, що майже половина (47 %) закладів освіти працювали в дистанційній чи змішаній формах. Переведення закладів з очного на змішане / дистанційне навчання, нестабільні умови організації освітнього процесу безпосередньо вплинули на результати навчання здобувачів і призвели до втрат у освітньому процесі. Домінантними шляхами подолання навчальних втрат у 2023/2024 навч. р. були: додаткові завдання і навчальні матеріали для самостійного опрацювання, індивідуальні й групові консультації, додаткові заняття. Більша половина керівників закладів освіти (63 % керівників міських закладів освіти та 59 % сільських) з метою забезпечення єдиних підходів до організації електронного освітнього середовища в умовах організації освітнього процесу за дистанційною формою застосовують єдину електронну освітню платформу. Окрім того,

педагоги навчаються впроваджувати інструменти оцінювання, нові цифрові ресурси для організації процесу навчання тощо. Водночас значна частина педагогів (від 39 % до 57 % залежно від регіону) потребують технічної підтримки (забезпечення стабільним інтернетом, технікою, електропостачанням) [34].

Нині цифрова компетентність наукових і науково-педагогічних працівників розглядається як домінуюча, така, що сприяє реалізації на високому рівні професійних завдань. Наголошується на важливості створення в закладах освіти і наукових установах сприятливих умов для роботи в цифровому освітньому просторі. Це має враховувати не лише забезпечення доступу до відкритих освітньо-наукових інформаційних систем, а й здійснення консультаційного й технічного супроводу. Розвиток цифрової компетентності користувачів спрямований на формування знань, а саме поінформованості про процеси, цифрові ресурси, інструменти, умінь щодо розробки завдань за допомогою цифрових інструментів у інтерактивному режимі та навичок проведення навчальних занять із застосуванням засобів інформаційно-комунікаційних систем [63].

Проаналізувавши дослідження з точок ризиків у дистанційному навчанні, ми можемо зробити висновок про те, що вплив деяких ризиків може бути як позитивним, так і негативним. Своєчасна ідентифікація ризиків допоможе педагогічному колективу визначити напрями розвитку освітнього закладу та сприяє розвитку певної дидактичної моделі дистанційного навчання.

Негативною ж стороною є той факт, що зміну таких аспектів як психологічні, соціальні, а також будь-який з різновидів онлайн-ризиків досить складно відстежити і проконтролювати, тому виникає гостра необхідність створення конкретних умов для реалізації дистанційного навчання.

Основними проблемами є відсутність якісного інтернет-зв'язку, недостатнє матеріально-технічне забезпечення, низький рівень

самоорганізованості та мотивації здобувачів освіти, віялові відключення електроенергії, відсутність підтримки з боку батьків, брак часу через збільшення навантаження для педагога свідчать про посилення освітніх втрат та освітніх розривів в Україні [58].

1.3. Дидактичні принципи дистанційного навчання

Під дидактичними принципами навчання вчені в галузі дидактики розглядають правила освітньої діяльності, яка сприяє всебічному розвитку особистості студента шляхом раціонального застосування сучасних методів та засобів навчання.

У дослідженнях Л. Гаврілової під дидактичними принципами маються на увазі методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу з урахуванням змісту, методів та способів аналізу результатів навчання, спрямованих на виховання та формування особистості студента [22].

У своїх дослідженнях Н. Маятіна називає дистанційне навчання як альтернативну форму освіти, відмінну від традиційних методів. Ця форма навчання має свої особливості, які можна описати наступним чином:

1. Гнучкість у часі та темпі навчання, оскільки кожен здобувач освіти може пристосувати графік занять до своїх потреб.
2. Відсутність жорсткого регламенту, що дозволяє кожному студенту самостійно встановлювати час, необхідний для засвоєння матеріалу.
3. Модульна структура, що дозволяє здобувати знання відповідно до вибраного курсу, з чітко визначеними межами навчального матеріалу.
4. Можливість одночасно здобувати освіту та працювати, не втрачаючи контакту з виробництвом.
5. Широкий доступ до різноманітних джерел інформації через відкриту мережу Інтернет.
6. Ефективне використання комп'ютерних технологій, що дозволяє замінити традиційні аудиторії і забезпечує гнучкість у місці проведення занять.

7. Використання інноваційних технологій для активізації інтерактивного навчання та засвоєння матеріалу.

8. Забезпечення соціальної рівності, дозволяючи кожному здобувачеві освіти навчатися незалежно від місця проживання, стану здоров'я або фінансових можливостей.

9. Міжнародний доступ до освіти, незалежно від національної приналежності, через можливість онлайн-навчання.

10. Нова роль викладача як організатора освітнього процесу, спрямованого на стимулювання творчості та саморозвитку студентів шляхом постійного вдосконалення навчальних програм [44].

Такий поділ принципів є базовим для всіх видів навчання, проте тут не прописані функції дистанційного навчання.

Д. Зварич виділяє такі дидактичні принципи: відкритої комунікації стосовно створюваної «дистанційними студентами» продукції; відповідності зовнішнього освітнього продукту в досліджуваних освітніх галузях та предметах і освітніх процедур телекомунікаційним технологіям та формам; пріоритету критеріїв оцінки результатів дистанційного навчання перед інформаційним; створення дистанційної освітньої продукції в досліджуваних галузях [37].

У свою чергу, викладачу необхідно мати вміння і навички організації занять у дистанційному форматі, а здобувачу освіти, у свою чергу, необхідні хоча б мінімальні знання роботи з комп'ютером та вміння підключатися до заняття. Також для всіх учасників освітнього процесу важлива навичка пошуку та передачі інформації в мережі Інтернет, оскільки в дистанційному форматі навчання необхідний наочний матеріал та можливість передавати інформацію іншому користувачеві [18].

Підготовка таких фахівців (їх ще називають тьюторами або координаторами) включає як загальні питання, пов'язані з «класичними» знаннями з педагогіки, методики та психології, так і спеціальні питання, що ґрунтуються на конкретних освітніх технологіях, які базуються на сучасних

методиках викладання, нових технічних засобах передачі інформації та ІКТ. Особливості організації освітнього процесу в дистанційній освіті породжують специфічні методи, засоби і форми, які потребують їх наукового обґрунтування. Завданням розробки дистанційних курсів є створення навчального середовища, в якому [17]:

- розроблений курс має бути інструментом для організації автентичного процесу навчання студентів, тобто їхньої самостійної діяльності з використанням технологій дистанційного навчання;

- студенти мають вивчати не тільки зміст курсу, але й технологію його створення (наприклад, платформу Moodle, на якій базується навчальне середовище, мову програмування та розмітку, що використовується для створення курсу), а також методику використання технологій дистанційного навчання;

- бути інструментом для майбутньої професійної діяльності, надаючи студентам можливість використовувати всі елементи дистанційного навчання у своїй професійній діяльності. Сприяти формуванню навичок і вмінь самостійної навчальної діяльності студентів, як основи для їх подальшого професійного розвитку в системі неперервної освіти;

- включати контент (зміст курсу), який може бути використаний для підготовки та підтримки майбутньої педагогічної практики студентів.

Розроблений дистанційний курс поділяється на модулі, кожен з яких містить змістовий матеріал і тестові завдання. Якщо студент не склав тест, йому надається список літератури за темою та можливість перескласти тест. Водночас студенти мають право вивчати запропоновану тему самостійно, використовуючи електронні версії посібників, наявних на курсі, та посилання на відповідні інтернет-ресурси, не використовуючи надану теорію. При підготовці теоретичного матеріалу, враховуючи особливості роботи з комп'ютером, акцентується увага студентів на різних кольорах, шрифтах, курсиві, нестандартних прийомах, різноманітних екранах, звуках, екранних і звукових ефектах, які можуть виконувати навчальні функції і забезпечувати

психологічне розвантаження, релаксацію, що знижує втому і підвищує інтерес до навчання [15].

Практичні завдання за темою містять різноманітні підказки та поради, які можуть значно полегшити вирішення запропонованих завдань. Якщо у студентів виникнуть запитання, вони завжди можуть звернутися до тьютора електронною поштою або на форумі дистанційного курсу.

Особливо корисні завдання, спрямовані на самостійний пошук інформації та її творче осмислення з метою розвитку дослідницьких навичок та компетенцій студентів. У процесі виконання цих завдань студенти вчаться творчо вирішувати запропоновані проблеми, розвивають свої творчі здібності та розвивають здатність успішно розробляти та впроваджувати власні методи та прийоми у своїй педагогічній практиці [14].

Вільний обмін думками між студентами та тьюторами в чатах потребує заздалегідь узгодженого часу. Питання, які будуть обговорюватися, будуть повідомлені студентам заздалегідь. Будь-які проблеми, що виникатимуть під час опрацювання цього модуля, будуть вирішуватися безпосередньо. Тест включає питання на: 1) вибір однієї правильної відповіді; 2) вибір кількох правильних відповідей; 3) встановлення відповідності; 4) питання, де потрібно безпосередньо ввести коротку правильну відповідь. Результати тесту відображаються певною шкалою. Таким чином, студенти можуть отримати інформацію про свої успіхи в навчанні. Якщо тест не пройдено, студент має право повернутися до теми, яку він не засвоїв, і пройти тест ще раз [12].

Працюючи на комп'ютері, студенти можуть постійно контролювати та оцінювати власну поведінку. Таким чином, такий тип навчання допомагає уникнути негативного ставлення до навчання, такого як непорозуміння, невдачі, «прогалини» в знаннях і почуття невпевненості [5]. У процесі організації дистанційного навчання система оцінювання допомагає максимізувати мотивацію до навчання. Всі студенти в групі, зараховані на один і той самий електронний курс, можуть постійно бачити оцінки, які вони

заробили за певний модуль або всі пройдені теми, а також оцінки інших учасників. Така ситуація спонукає учасників бути більш активними в навчанні. Це досягається завдяки тому, що немає часового розриву між вивченням нового матеріалу, виконанням завдань і контролем отриманих знань.

Використання інструментів дистанційного навчання також мотивує студентів завдяки новизні матеріалу, нестандартній подачі, можливості самостійно вирішувати запропоновані завдання та творчо переосмислювати в умовах, що постійно змінюються.

Позитивним аспектом організації такого самостійного навчання студентів є те, що кожен учасник має можливість самостійно вибудовувати власну траєкторію навчання, максимально адаптуючи її під себе. Водночас має бути чітка структура занять, вимоги до яких є прозорими та зрозумілими для студентів.

Практичні заняття для студентів демонструють високу ефективність використання технологій дистанційного навчання в формуванні навичок і вмінь самостійного навчання, активізації пізнавальної діяльності та формуванні творчого ставлення до процесу здобуття знань.

Навчання має бути наповнене різноманітними видами діяльності студента, оскільки зміна виду діяльності сприяє розвитку мотивації студента. Інтерактивність процесу навчання спрямовано активізацію розумових здібностей студента і дає можливість отримувати знання як безпосередньо від викладача, а й самостійно добувати нову інформацію на вирішення поставлених завдань.

У навчанні із застосуванням дистанційних освітніх технологій головну роль грає розвиток навичок самостійної роботи, тому викладачу необхідно організувати заняття таким чином, щоб здобувач освіти прагнув аналізу поставлених перед ним завдань і міг знайти раціональні способи для їх вирішення.

Особистісно-орієнтований принцип спрямований на індивідуалізацію

студента, з урахуванням психологічних якостей студента.

Розвиток мотивації та підвищення ефективності роботи студента можливе лише в тому випадку, якщо буде враховано індивідуальні потреби навчально-пізнавальної діяльності. Індивідуально-особистісний підхід реально реалізувати лише із застосуванням інноваційних форм навчання, вибудованих на дидактичних засадах навчання.

У традиційному форматі визначено чіткі рамки процесу навчання, але в період переходу на дистанційне навчання освітні організації зіткнулися з тим, що час на виконання самостійних робіт було не регламентовано, це призвело до великого накопичення завдань, які виконували здобувачі освіти після проходження теми. Ця проблема призвела до тотальної завантаженості викладачів.

Педагогам необхідно жорсткіше дотримуватися регламенту виконання та здачі самостійної роботи здобувачів освіти та контролювати своєчасну здачу завдань.

Таким чином, для успішної реалізації навчання із застосуванням дистанційних освітніх технологій необхідно повністю реалізувати всі дидактичні засади дистанційного навчання.

Розглянемо загальнодидактичні принципи дистанційного навчання:

1. Доступність навчання: використання дистанційних технологій робить освіту доступною для всіх учасників, дозволяючи миттєво обмінюватися інформацією між здобувачем освіти та викладачем. Необмежений доступ до Інтернет-ресурсів дозволяє представляти інформацію у різних форматах – від мультимедіа до аудіо та відео. Проте, важливо враховувати онлайн-ризики та вікові особливості студентів, щоб матеріал був зрозумілим та відповідав їхнім потребам.

2. Свідомість та активність навчання: студент може розробляти свій індивідуальний навчальний маршрут та відповідати за свої власні навчальні процеси. Свідомість студентів проявляється у свідомому пошуку та аналізі інформації з різних джерел.

3. Міцність засвоєння знань: електронні освітні ресурси допомагають у засвоєнні та закріпленні знань через тести, контрольні та домашні завдання, а також різні рівні матеріалу, що дозволяє студентам відстежувати свій прогрес та аналізувати свої досягнення.

4. Наочність навчання: матеріал повинен бути представлений у формі картинок, відеофрагментів або інтерактивних елементів, що допомагає активізувати увагу студентів та робить процес навчання цікавішим.

5. Масовість навчання: дистанційне навчання робить можливим здобуття знань для великої кількості студентів одночасно, а також надає можливість навчатися від викладачів з різних місць та країн.

6. Гуманізація навчання: створення комфортних умов для навчання, що враховують психологічні та педагогічні аспекти, є важливим принципом дистанційного навчання.

7. Науковість навчання: матеріали мають бути науково підтвердженими та відповідати віковим особливостям студентів, забезпечуючи їхнє повноцінне засвоєння.

Порівнюючи наведені вище дидактичні засади дистанційного навчання Л. Туріщева приходять до думки, що в дистанційній освіті викладачу необхідно створити такі умови навчання із застосуванням дистанційних технологій, щоб здобувачу було комфортно здобувати знання, для цього необхідно створювати інтерактивний матеріал, що сприяє активізації кожного. Також вона говорить про необхідне впровадження тимчасових рамок та чіткі вимоги до самостійної роботи. Основним принципом автор вважає масовість навчання, тобто доступність для всіх бажаючих брати активну участь у освітньому процесі незалежно від часу та місця їхнього знаходження [72].

Таким чином, спираючись на дані досліджень, ми можемо зробити висновок, що дидактичні принципи є базовою основою для освітнього процесу із застосуванням дистанційних технологій. При реалізації всіх принципів у сукупності освітня організація досягне максимально

ефективного освітнього процесу, а в здобувачів освіти з'явиться можливість просуватися індивідуальною траєкторією навчання та розвинути навички самостійної роботи.

Висновки до розділу першого

У першому розділі було проведено теоретичний аналіз дистанційного навчання, його особливостей та ризиків упровадження у систему освіти.

1. Вивчення психолого-педагогічних досліджень та законодавчої бази показало, що дистанційне навчання є необхідною формою організації освітнього процесу в сучасних умовах. При аналізі психолого-педагогічної літератури можна дійти висновку у тому, що дистанційне навчання – це безперервний освітній процес, заснований на принципах гуманізму та індивідуалізації студента, спрямований загалом на доступне навчання із застосуванням інноваційних технологій. Цей формат навчання сприяє індивідуалізації освітнього процесу, надаючи можливість кожному студенту адаптувати навчання до своїх потреб і можливостей.

Тепер найуживанішим при означенні поняття «навчання на відстані» є терміни «дистанційна освіта» і «дистанційне навчання», що часто ототожнюються, і, під якими розуміють гуманістичну, інтегральну, синтетичну форму навчання, що надає можливість отримати освіту всім, хто з різних причин не навчається стаціонарно. Вона надає можливість враховувати темперамент та зайнятість, потреби, індивідуальні здібності здобувачів освіти, які можуть вивчати освітні компоненти в будь-якій послідовності і темпі та мати можливість контактувати з викладачами електронною поштою, телефоном, засобами соціальних мереж, а також очно.

Технології дистанційного навчання – це широкий спектр інструментів та платформ, які дозволяють організувати освітній процес на відстані. Вони постійно розвиваються, і їх вибір залежить від конкретних цілей навчання, аудиторії та доступних ресурсів.

2. Виявлено кілька ризиків, з якими стикаються освітні установи при переході на дистанційне навчання, серед яких основними є технічні, соціальні та інноваційні ризики. Технічні проблеми пов'язані з недостатнім рівнем забезпечення закладів освіти необхідними ресурсами та обладнанням, що ускладнює повноцінну реалізацію дистанційного навчання. Соціальні ризики включають у себе питання адаптації студентів до нових умов навчання та можливі негативні психологічні наслідки. Інноваційні ризики стосуються недостатнього рівня розробки методичних підходів та стандартів, які б відповідали новим викликам у освіті. Таким чином, для ефективного впровадження дистанційного навчання необхідно не тільки враховувати ці ризики, але й забезпечувати відповідну підготовку як викладачів, так і студентів.

Для здійснення онлайн-навчання нині створено величезну кількість онлайн-майданчиків: «Skysmart», «Moodle», «Google Клас» тощо. У ЗВО України такі середовища здебільшого базуються на системах дистанційного навчання, таких як Moodle, Google Classroom, eLearning Server та WebTutor. Інтерактивну взаємодію між педагогічними працівниками та студентами доцільно здійснювати за допомогою Smart Board. Також сучасні студенти добре володіють навичками користування смартфонами, планшетами та ноутбуками. Хмарні технології є важливим інструментом для дистанційного навчання студентів.

3. Проведено дослідження дидактичних засад дистанційної освіти. Встановлено, що дидактичні засади дистанційного навчання спрямовані насамперед на індивідуалізацію здобувачів освіти, що говорить про необхідність створення в освітній установі умов, що сприяють успішному всебічному розвитку студента. За умови забезпечення відкритості, гнучкості та масовості навчання кожен здобувач освіти зможе рухатися своїм індивідуальним маршрутом навчання, що сприяє формуванню навичок самостійної роботи.

Таким чином, процес навчання повинен ґрунтуватися на певній

дидактичній моделі, що включає принципи організації дистанційного навчання, форми і методи, технології та засоби отримання знань із застосуванням технологій дистанційного навчання.

РОЗДІЛ 2.

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ НАВИЧОК САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ З ЗАСТОСУВАННЯМ ТЕХНОЛОГІЙ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

2.1. Організаційно-педагогічні умови розвитку навичок самостійної роботи у здобувачів освіти

В основі сучасних державних освітніх стандартів лежить системно-діяльнісний підхід, який будується на організації освітнього процесу, що базується на набутті здобувачем освіти спроможності до універсальних навчальних дій. Здобувачі освіти повинні набути навичок самостійного отримання нових знань, що веде до активізації пізнавальної діяльності.

Схожі вимоги висувалися і раніше, оскільки у навчальних планах фіксувався графік контрольних робіт після кожної теми чи блоку тем. Також практикувалися самостійні роботи постійно для контролю засвоєння знань здобувачів освіти. Але такі форми самостійної діяльності здобувачів освіти не можна розглядати як унікальні та єдино вірні. Тому постає питання сутності самостійної роботи.

Розглянемо поняття «самостійна робота», що дає І. Томаз. Автор визначає самостійну роботу, як різноманітні види індивідуальної, групової пізнавальної діяльності студентів, що здійснюється ними на аудиторних заняттях та у позааудиторний час [71].

Основним аспектом самостійної роботи в І. Томаз є різноманітність видів самостійних робіт. Неможливо не погодитися, що саме різноманіття видів та форм роботи сприяє активізації пізнавальної діяльності студента.

Цілком слушно О. Сушко, О. Колодій вважають, що сутність самостійної роботи відображається в індивідуальній роботі студента. Тільки за самостійного поглибленого вивчення, здобувач освіти зможе покращити навички пошуку та аналізу інформації, систематизації матеріалу і навчитися

обґрунтовувати свій вибір [68].

Порівнюючи два підходи авторів до самостійної роботи можна сказати, що думки розділилися, оскільки О. Сушко та О. Колодій вважають, що самостійна робота може бути лише індивідуальною, а І. Томаз і групову роботу теж відносить до виду самостійної діяльності. Неможливо не погодитися з думкою І. Томаз, оскільки здобувачі освіти можуть виконувати пошукову діяльність як самостійно, так і групою.

О. Тамаркіна вважає самостійну роботу специфічним педагогічним засобом організації та управління самостійною діяльністю студента протягом освітнього процесу, обов'язково з включенням методу навчального чи наукового пізнання [69]. Розглядаючи самостійну роботу як метод навчання, О. Тамаркіна бачить у ній можливості розвитку пізнавального інтересу та пізнавальної потреби студента.

Саме такий підхід відповідає новим вимогам освітніх стандартів. Саме педагог має організувати роботу студента так, щоб вона сприяла активізації діяльності студента. У разі задіяння системно-діяльнісного підходу переваги самостійної роботи реалізуються повною мірою і сприяють розвитку універсальних освітніх процесів.

Розглядаючи визначення з різних точок зору вчених, ми можемо сформулювати поняття «самостійна робота» як основної форми управління та організації самостійної діяльності студента, що сприяє формуванню пізнавальної активності та пошукової діяльності студентів.

Для організації продуктивної самостійної діяльності, спрямованої на розвиток пізнавальної активності студентів, необхідно дотримуватися чіткого алгоритму дій:

- мотивація здобувачів освіти на виконання завдання;
- перспективна постановка пізнавальних завдань перед студентами;
- знайомство здобувачів освіти із алгоритмом виконання завдань;
- регламентація конкретного часу на виконання завдання;
- чітко визначити форму задачі самостійної роботи здобувачами освіти;

- пояснити студентам, яку допомогу можуть вони одержати від викладача;
- пояснити критерії оцінки самостійної роботи здобувачів освіти;
- пояснити, в якому вигляді та в якій формі проходитиме контроль та оцінка результатів їх самостійної роботи.

Основним завданням організації самостійної роботи є побудова графіка такої роботи відповідно навчального плану. Самостійна робота має органічно поєднуватися і з іншими видами діяльності здобувачів освіти. Першою умовою ми визначаємо відповідну мотивацію здобувачів освіти до самостійної роботи, оскільки лише зацікавлений здобувач освіти зможе підійти до пошуку вирішення завдання творчо, що призведе до розвитку пізнавальної активності.

Викладач має визначити тимчасовий регламент, це дисциплінує здобувачів освіти та дозволяє виконувати роботу продуктивно. Форма, критерії оцінювання результату самостійної роботи мають бути визначені викладачем, щоб здобувачі освіти могли розуміти, як саме необхідно виконати завдання для отримання тієї чи іншої оцінки. Оскільки оцінка відіграє важливу роль у мотивації здобувачів освіти, необхідно одразу надати шкалу та умови оцінювання робіт.

Дуже важливим аспектом є контроль протягом усієї пошукової роботи, студентам важливо розуміти, що вони можуть звернутися з питанням до викладача та отримати консультацію.

Незважаючи на те, що основним напрямом розвитку студента у сучасних ЗВО є навчання, чільне місце займають готовність до самовизначення і саморозвитку студента. Така модель навчання передбачає врахування потреб та інтересів студента, реалізацію диференційованого навчання. До того ж, діяльність ЗВО осмислюється сьогодні з позиції підготовки молодого покоління до безперервної самоосвіти.

Відповідно до нових вимог державних стандартів, кожен здобувач освіти має розвиватися згідно з індивідуальним освітнім маршрутом. Такий

тип навчання має на увазі вибудовування концепції навчання з урахуванням індивідуальних потреб кожного студента та можливістю максимальної реалізації всіх його можливостей. Завдяки індивідуальному освітньому маршруту здобувач освіти має усвідомлено підходити до системи самоосвіти. На жаль, система традиційної освіти не мала можливості органічно поєднувати загальну програму та індивідуальну, тому в процесі осучаснення освіти відбувається дисонанс і потрібне вирішення цієї проблеми, зокрема шляхом впровадження у навчальні плани елективних дисциплін.

Процес самоосвіти є складним і поетапним і тому, перш ніж здобувач освіти зможе вступити на шлях самостійної освіти, йому необхідно опанувати всі компоненти самоосвітньої діяльності. Багатогранність самоосвіти дозволяє вибудувати систему навчання згідно з усіма вимогами державних стандартів, а також сприяє мотивації здобувачів освіти на вивчення матеріалу поза університетською програмою.

Відтак, основними організаційно-педагогічними умовами самостійної роботи здобувачів освіти є:

- формування цілей, форм, змісту, оцінної системи самостійної роботи;
- надання інформації студентам про терміни проведення, форми та методи виконання самостійної роботи, консультація здобувачів освіти;
- здійснення контролю за якістю виконання самостійної роботи.

При організації самостійної роботи необхідно враховувати обсяг та змістовність роботи, таким чином можна визначити, як саме буде вибудовуватись діяльність здобувачів освіти, у групі, у парі чи індивідуально. Також важливо диференціювати завдання за рівнем складності, оскільки одним із важливих факторів є успішність виконання завдання здобувачів освіти успішних.

Для ефективного виконання самостійної роботи студентами викладач розробляє навчально-методичний комплекс, який включає інформаційні ресурси та шкалу контролю.

До інформаційних ресурсів належать:

- навчальні посібники;
- інтернет-ресурси;
- додаткова література.

Шкала контролю розробляється відповідно до обраного формату самостійної роботи. А. Котова, К. Вороніна, О. Ленська виділяють види самостійних робіт:

1. Роботи репродуктивного типу:

- а) відтворювальні, які потрібні для запам'ятовування способів дій у конкретних ситуаціях (наприклад, ознак, фактів та визначення понять);
- б) тренувальні, що складаються з однотипних завдань, які містять суттєві ознаки та властивості даного визначення, правила;
- в) оглядові роботи: створені задля повторення вивченого матеріалу;
- г) перевірочні роботи, за допомогою яких здійснюється контроль та перевірка отриманих та засвоєних знань.

2. Роботи пізнавально-пошукового типу:

- а) підготовчі роботи, створені задля актуалізації опорних знань;
- б) констатуючі роботи, пов'язані з описом фактів чи явищ;
- в) експериментально-пошукові роботи, які засновані на дослідних методах навчальних завдань;
- г) логічно-пошукові, які використовуються завдання для узагальнення вивченого матеріалу з основних, проблемних питань.

3. Роботи творчого типу:

- а) художньо-образні – це роботи, в результаті якої здобувачі освіти створюють щось нове, оригінальне;
- б) науково-творчі: до яких входять завдання, які входять у обов'язкову програму, мають підвищені труднощі;
- в) конструктивно-творчі роботи, що ґрунтуються на творчому проєктуванні з використанням комп'ютерних програм.

4. Роботи пізнавально-практичного типу:

а) навчально-практичні є роботи, спрямовані на виготовлення наочних посібників (схем, таблиць, графіків тощо);

б) суспільно-практичні включають таку роботу, яка виходить за рамки ЗВО [41].

О. Соя пропонує зовсім іншу класифікацію видів самостійних робіт:

– відтворювальні самостійні роботи за зразком – сюди входять такі завдання, як складання завдань за зразком чи складання питань до матеріалу за зразком;

– реконструктивно-варіативні – здобувачі освіти самостійно знаходять способи вирішення завдань за певної умови;

– евристичні – здобувачі освіти самі обирають шляхи вирішення завдання;

– творчі – здобувачі освіти здобувають нові знання та закріплюють навички самостійного пошуку знань [66].

Ґрунтуючись на різних концепціях авторів, можна умовно розділити самостійну роботу на такі види:

- тестові роботи;
- реферат, доповідь;
- лабораторні дослідження та спостереження;
- творчий чи науковий проєкт.

Говорячи про відкриття нових знань, можна помітити, що самостійна робота сприяє прояву вмотивованості кожного студента, його бажання та прагнення до дослідницької діяльності.

Мотивація також підкріплюється й успішністю студента, тому завдання, які виконує здобувач освіти, мають бути побудовані відповідно до можливостей та знань студента. Чим більше старань та сил вкладає здобувач освіти у роботу, тим більше він сподівається на гідну винагороду. І якщо здобувач освіти перебуває у ситуації «неуспіху», то мотивація, відповідно, може значно знизитися, що призведе студента до відмови у виконанні наступних робіт.

Організація самостійної роботи вибудовується за певних вимог. Розглянемо вимоги до самостійної роботи Л. Ніколенко:

- самостійна робота повинна мати конкретну мету, яку здобувач освіти повинен досягти, застосовуючи знання щодо шляхів вирішення і застосовуючи свої знання;
- самостійна робота повинна відповідати рівню знань студента та перехід від простого до складного має бути плавним, поступовим;
- викладач повинен поєднувати різні види самостійних робіт та керувати самим процесом самостійної роботи;
- самостійна робота повинна мати мінімум шаблонності, оскільки самостійна робота має завдання розвивати пізнавальні, творчі здібності [52].

З погляду Н. Никоненко до організації самостійної роботи можуть бути пред'явлені такі вимоги:

- самостійна робота має бути цілеспрямованою, тобто завдання викладача в тому, щоб формулювати завдання, щоб текст був зрозумілий студентам і цікавий;
- дана робота має нести в собі характер самостійності. Але при цьому викладач має спрямовувати студентів на правильне рішення;
- до виконання схем, креслень, простих вимірів і розв'язання нескладних завдань викладач повинен сформулювати певні навички та вміння, і навіть надати зразок виконання цієї роботи.
- самостійна робота має нести в собі характер планомірності. Самостійні роботи повинні виконуватись згідно з графіком навчального розкладу [51].

До письмової самостійної роботи М. Михайлюк, М. Верголяс, О. Верголяс висувають такі вимоги:

- самостійна робота має сприяти розвитку в здобувачів освіти як мисленнєвої, так і творчої активності;
- вона повинна бути посильною та спиратися на раніше вивчений матеріал;

- при складанні самостійної роботи слід враховувати послідовність зростання складності в завданнях та індивідуальні особливості здобувачів освіти;

- самостійна робота повинна також давати нові знання, вміння та навички, змушувати здобувачів освіти підходити до матеріалу, що вивчається з усіх боків;

- кожна самостійна робота має бути перевірена викладачем та використовуватись для коригування (якщо потрібно) знань, умінь та навичок у здобувачів освіти [48].

Співставивши думки різних авторів, можна вивести загальні вимоги до самостійної роботи:

- цілеспрямованість. Робота має певну мету та завдання;
- диференційованість. Робота має відповідати знанням здобувачів освіти. Завдання повинні йти від простого до складного, щоб кожен здобувач освіти зміг оцінити свої можливості виконання роботи;

- орієнтація отримання нових знань і умінь здобувачів освіти;
- контроль викладача на кожному етапі виконання самостійної роботи.

Таким чином, організація самостійної роботи – це складний структурований процес для викладача та студента. Викладач повинен не лише скласти завдання до самостійної роботи, враховуючи всі вимоги, а й організувати всю діяльність, контроль та оцінку таким чином, щоб кожен здобувач освіти зміг набути нових знань, а також зміг провести самоаналіз виконаної роботи.

О. Москаленко стверджує, що процес самоосвіти в дистанційному форматі означає повноцінну самостійність студента, викладач грає у цій освіті роль наставника. Викладач має обирати форми навчання, методи організації та контролю освітнього процесу, а також брати участь у перевірці виконаних завдань [50].

Відтак сформулюємо висновок про те, організація самостійної

діяльності здобувачів освіти залежить від ефективної взаємодії студента і викладача і побудована з позиції їх діяльнісного співробітництва.

Самостійна робота студента є невід'ємною складовою сучасного освітнього процесу. Вона виступає як ефективний інструмент формування компетентностей, необхідних для успішної професійної діяльності. Завдяки самостійній роботі студенти розвивають навички самоорганізації, самостійного пошуку інформації, аналізу та синтезу знань, що сприяє їхньому всебічному розвитку. Еволюція освітніх технологій призвела до розширення спектру форм і методів організації самостійної роботи, зробивши її більш цікавою та ефективною.

2.2. Модель управління розвитком навичок самостійної роботи у студентів з використанням технологій дистанційного навчання

Сучасна освіта вносить нові корективи до традиційної освіти. З'являються нові форми навчання, які підвищують ефективність освіти та сприяють формуванню універсальних навчальних дій здобувачів освіти. Технологія дистанційного навчання одна із перспективних форм самостійної діяльності студента.

Метою дистанційного навчання є надання освітньої програми шляхом дистанційних освітніх технологій.

У основі дистанційного освітнього процесу лежить можливість самостійної роботи того, хто навчається. Здобувач освіти може контролювати час та місце навчання, маючи у своєму розпорядженні необхідні засоби для навчання.

У науковій літературі основними дистанційними освітніми технологіями є кейс-технологія та інтернет-технологія.

На основі даних технологій, можна організувати самостійну роботу студента. Розглянемо кейсову розробку. Ця технологія дистанційного навчання реалізується за рахунок надання навчально-методичних комплексів, у яких надано необхідні матеріали для навчання.

Інтернет-технологія – це дистанційна освітня технологія, заснована на використанні глобальних, регіональних та локальних комп'ютерних мереж для забезпечення доступу до інформаційних освітніх ресурсів та для формування сукупності методичних, організаційних, технічних та програмних засобів реалізації та управління освітнім процесом незалежно від місцезнаходження його суб'єктів.

Досліджуючи роботи А. Стадній, розглянемо чотири моделі дистанційного навчання.

Перша модель. університет – інтернет. Ця модель відрізняється від традиційної лише тим, що інформацію здобувачі освіти знаходять за допомогою інтернету безпосередньо на занятті, яке проводиться очно разом із викладачем та іншими студентами. Така модель дозволяє навчити здобувачів освіти користуватися пошуковими електронними системами, збирати інформацію та переробляти її разом із студентами групи.

Друга модель. Університет – Інтернет – університет. Ця модель розроблена для спільної участі кількох університетів у освітніх проєктах. Проєктна діяльність дозволяє розширювати знання здобувачів освіти та за рахунок залучення інших учасників освітнього процесу виникає можливість обміну досвідом.

Третя модель. Здобувач освіти – Інтернет – Викладач. Дистанційне навчання частково замінює очне. Така модель має характер додаткової освіти і використовується з метою поглиблення знань із освітніх компонентів. Також, дана модель може використовуватися у випадках, коли університет не має в педагогічному складі викладача з основного предмета, у цьому випадку педагог з іншого ЗВО чи міста може проводити заняття віддалено. У період пандемії і воєнного стану використання такої моделі є єдиним виходом реалізації освітньої програми.

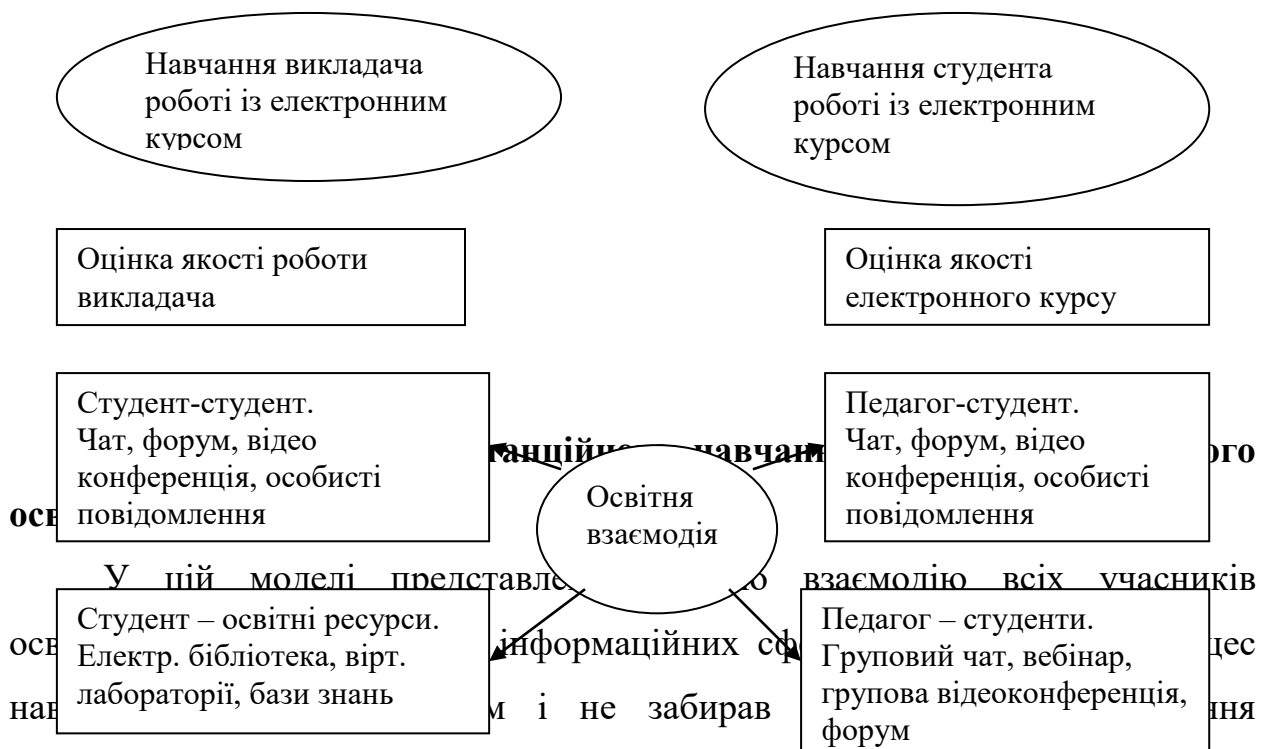
Четверта модель. Здобувач освіти – Інтернет – ... Дистанційне навчання виконує функцію розподіленої у просторі та у часі освіти.

Здобувач освіти навчається не в одному ЗВО, а водночас у кількох.

Комплексна освітня програма студента складена в такий спосіб, що різні освітні компоненти вивчаються ним у різних установах чи у різних педагогів [67].

Таким чином, кожна модель дистанційної освіти дозволяє організувати процес навчання таким чином, щоб здобувач освіти грав роль основного суб'єкта, міг приймати самостійні рішення та діяти згідно зі своїм освітнім маршрутом. Викладачі чи тьютори стають помічниками студента, організуючи освітнє середовище в такий спосіб, враховуючи особистісні особливості студента.

Запропонуємо модель дистанційного навчання, засновану на базі електронного освітнього середовища.

У цій моделі представлено взаємодію всіх учасників освітнього середовища. Студент – освітні ресурси. Електр. бібліотека, вірт. лабораторії, бази знань. Педагог – студенти. Груповий чат, вебінар, групова відеоконференція, форум. Інформаційних технологій, як у викладача, так і у студента, необхідне попереднє навчання педагогів і студентів роботі з дистанційними освітніми технологіями та технічна підтримка надалі.

Тестування студента по роботі з дистанційними технологіями також потрібне, оскільки дистанційна освіта передбачає постійну роботу з комп'ютером.

Після підготовки педагогів та здобувачів освіти до навчання із

застосуванням технологій дистанційного навчання, відбувається освітня взаємодія. Такий формат освіти передбачає різні види ресурсів для зв'язку та здобуття освіти, що сприяє повному зануренню в освітній процес.

Ефективність навчання, з одного боку, перевіряється самою системою (електронне тестування), а з іншого боку, викладачем (перевірка практичних завдань, контрольних робіт тощо). В результаті комплексного аналізу можна виявити проблемні точки та систематизувати роботу, спрямувавши усунення недоліків кожного студента.

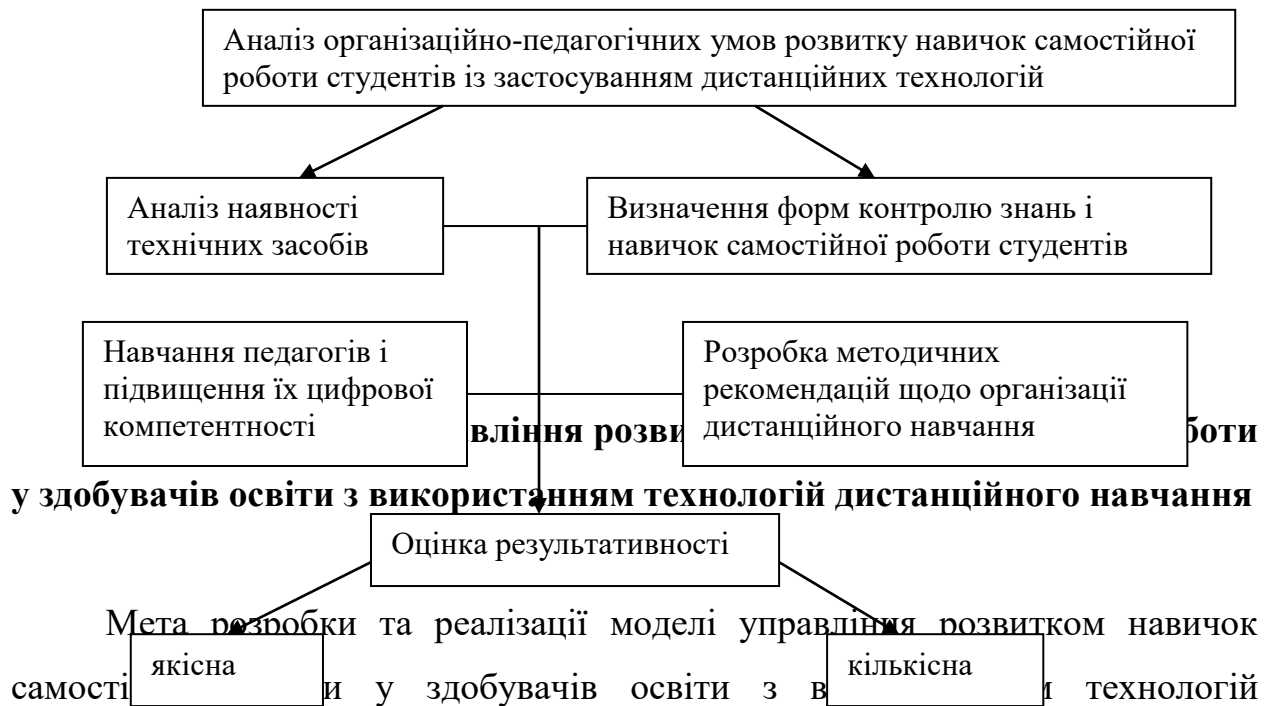
Таким чином, освітня взаємодія допомагає не лише контролювати та оцінювати діяльність здобувачів освіти, а й якість роботи педагога, а також якість створення електронних курсів, що зрештою підвищуватиме ефективність роботи системи дистанційного навчання.

Впровадження даної моделі буде ефективним, якщо всі компоненти будуть враховані, і кожен учасник освітнього процесу йтиме до поставленої мети.

Таким чином, розглянувши моделі освіти із застосуванням дистанційних форм навчання, можна дійти висновку, що можливості дистанційного навчання досить перспективні, але для реалізації такого навчання необхідно створити низку умов для всіх учасників освітнього процесу. До таких умов належать:

- матеріально-технічне забезпечення;
- інформаційно-просвітницька діяльність;
- навчання педагогів та здобувачів освіти роботи з технологіями дистанційного навчання;
- організація педагогом освітнього процесу із застосуванням технологій дистанційного навчання;
- активна взаємодія студента та викладача протягом усього освітнього процесу;
- контроль та аналіз дистанційного навчання як з боку педагога, так і з боку адміністрації.

На основі моделей управління дистанційним навчанням у науковій літературі ми розробили свою модель управління розвитком навичок самостійної роботи у здобувачів освіти з використанням технологій дистанційного навчання (Рис. 2.2). Модель розроблена на основі системного підходу, оскільки таким чином можна забезпечити якість управлінських рішень.

Завдання:

1. забезпечення умов реалізації освітніх програм із застосуванням технологій дистанційного навчання;
 2. досягнення освітніх результатів здобувачів освіти;
 3. створення умов підвищення самостійності здобувачів освіти
- Економіко-правового фахового коледжу на основі оптимального розподілу аудиторного та позааудиторного навчання;
4. досягнення сучасної якості освітнього процесу в результаті використання технологій дистанційного навчання та їх інтеграції з іншими компонентами навчання.

Моделювання управління розвитком навичок самостійної роботи у здобувачів освіти з використанням технологій дистанційного навчання у нашому дослідженні проходить такі етапи:

5. аналіз організаційно-педагогічних умов розвитку навичок самостійної роботи здобувачів освіти із застосуванням технологій дистанційного навчання;

6. аналіз інформаційної бази організації та наявності технічних засобів дистанційного навчання в здобувачів освіти;

7. розробка дорожньої карти з організації дистанційного формату навчання в Економіко-правовому фаховому коледжі;

7.1. навчання педагогів та підвищення їх цифрової грамотності;

7.2. розробка методичних рекомендацій щодо впровадження дистанційного навчання;

3.3. підвищення ефективності процесу навчання у дистанційному форматі та розвитку навичок самостійної роботи в здобувачів освіти в умовах дистанційного формату навчання.

8. Оцінка результативності:

1. кількісна: кількість занять, що проводяться в дистанційному форматі; кількість освітян, готових до реалізації навчання в дистанційному форматі;

2. якісна: результативність засвоєння освітніх програм, що відбиваються на успішності здобувачів освіти, результативність розвитку навичок самостійної роботи, що відбивається в діагностичному дослідженні.

Очікувані результати впровадження моделі навчання з використанням технологій дистанційного навчання:

– розроблено структуру та програму освітнього процесу із застосуванням технологій дистанційного навчання, спрямовану на розвиток навичок самостійної роботи здобувачів освіти;

– розроблено критерії оцінювання навичок самостійної роботи здобувачів освіти із застосуванням технологій дистанційного навчання;

- реалізовано програму підвищення цифрової грамотності викладачів;
- розроблено методичні рекомендації щодо розвитку навичок самостійної роботи із застосуванням технологій дистанційного навчання;
- організовано та проведено заняття, спрямовані на розвиток навичок самостійної роботи здобувачів освіти із застосуванням технологій дистанційного навчання;
- проведено оцінку результатів організаційно-педагогічних умов розвитку навичок самостійної роботи здобувачів освіти.

Таким чином, проаналізувавши низку моделей дослідників у галузі дистанційної освіти та виявивши необхідність у розвитку самостійності здобувачів освіти, нами була розроблена модель, заснована на системному підході. Головне значення системного підходу до управління освітньою системою полягає у можливості її інтегративного розгляду у тісному зв'язку з освітнім середовищем.

Висновки до розділу другого

1. У другому розділі дослідження виявлено, що самостійна робота є основною формою організації навчальної діяльності, що сприяє розвитку пізнавальної активності та здатності до самонавчання. Встановлено, що ефективність самостійної роботи залежить від низки факторів, таких як мотивація студентів, чіткість і зрозумілість поставлених завдань, регламентація часу на виконання завдань, а також постійний контроль і надання зворотного зв'язку з боку викладача. Крім того, особлива увага приділяється важливості диференційованого підходу до організації самостійної роботи, коли завдання підбираються з урахуванням рівня підготовки та можливостей кожного студента. Врахування цих умов є важливим для формування у студентів здатності до самоорганізації та самостійного освоєння нових знань. На основі аналізу різних моделей організації самостійної роботи із застосуванням технологій дистанційного

навчання було запропоновано модель, яка може бути адаптована до конкретних умов закладу освіти, що забезпечує оптимальний розподіл аудиторного та позааудиторного навчання. Визначено основні організаційно-педагогічні умови самостійної роботи здобувачів освіти:

- формування цілей, форм, змісту, оцінної системи самостійної роботи;
- надання інформації студентам про терміни проведення, форми та методи виконання самостійної роботи, консультація здобувачів освіти;
- здійснення контролю за якістю виконання самостійної роботи.

При аналізі наукової літератури, спрямованої на вивчення організації самостійної роботи, встановлено, що самостійна робота – це основна форма управління та організації діяльності студента, що сприяє формуванню пізнавальної активності та пошукової діяльності студента.

Проведено аналіз праць учених щодо проблеми організації самостійної роботи в освітніх закладах. Встановлено вимоги до самостійної роботи:

- цілеспрямованість;
- диференційованість;
- орієнтація отримання нових знань і умінь здобувачів освіти;
- контроль процесу навчання.

2. За результатами дослідження психолого-педагогічної літератури було розроблено модель управління розвитком навичок самостійної роботи у здобувачів освіти з використанням технологій дистанційного навчання, яка реалізує такі завдання:

4. організацію освітнього процесу із застосуванням дистанційних технологій;

5. підвищення рівня знань у галузі дистанційних технологій викладачів освітньої установи;

6. розвиток навичок самостійної роботи студента.

Моделювання управління розвитком навичок самостійної роботи у здобувачів освіти з використанням технологій дистанційного навчання у

нашому дослідженні проходить такі етапи:

1. аналіз організаційно-педагогічних умов розвитку навичок самостійної роботи здобувачів освіти із застосуванням технологій дистанційного навчання;

2. аналіз інформаційної бази організації та наявності технічних засобів дистанційного навчання в здобувачів освіти;

3. розробка дорожньої карти з організації дистанційного формату навчання в Економіко-правовому фаховому коледжі;

4. оцінка результативності.

РОЗДІЛ 3.

ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА З УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ НАВИЧОК САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ У СТУДЕНТІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ТЕХНОЛОГІЙ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

3.1. Організація дослідження розвитку навичок самостійної роботи студентів з використанням технологій дистанційного навчання

Аналіз теоретичних джерел показує, що вирішити одне з важливих завдань сучасної освіти – розвиток навичок самостійної роботи можна шляхом активного впровадження системи відкритого та гнучкого навчання у всі форми, зокрема, через поширення дистанційного навчання в очну форму та вдосконалення активних методів навчання.

Нами було проведено опитування викладачів щодо організації самостійної роботи здобувачів освіти із застосуванням дистанційних технологій. Опитування пройшли 26 педагогів Економіко-правового фахового коледжу. Завдання опитування полягало у виявленні основних проблем реалізації самостійної роботи в дистанційному форматі (табл. 3.1, (рис. 3.1).

Таблиця 3.1

Основні проблеми реалізації самостійної роботи у дистанційному форматі

Проблема	Частка
Збільшення навантаження викладача	27%
Організація навчального процесу із застосуванням дистанційних освітніх ресурсів	17%
Проблема пошуку дидактичного матеріалу	23%
Обмеження часу проведення заняття	16%
Проблема оцінювання якості самостійної роботи студента	17%

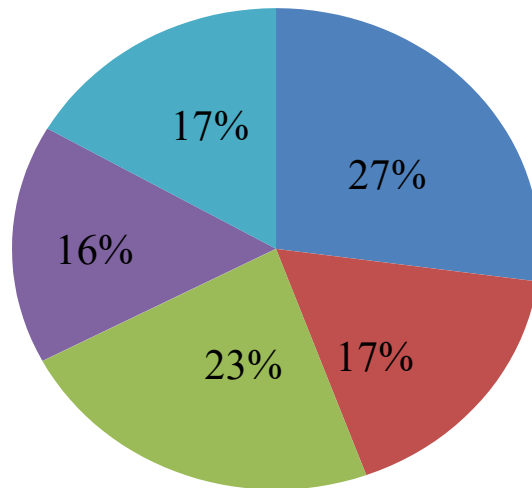

Рис. 3.1. Основні проблеми організації самостійної роботи здобувачів освіти

Однією з основних проблем стало збільшення навантаження на викладача, 22 педагоги проголосували за цей пункт. Оскільки не всі викладачі раніше застосовували технології дистанційного навчання, зіштовхнувшись із новими умовами реалізації освітнього процесу, педагогам довелося освоювати нові технології самостійно та навчати студентів використовувати дані технології.

14 педагогів зіштовхнулися із проблемою організації дистанційного заняття. Викладачам потрібен був додатковий час, оскільки навчальну інформацію та вправи необхідно було перенести у дистанційний формат.

З проблемою пошуку дидактичного матеріалу зіткнулося 18 педагогів, оскільки необхідно було самостійно знайти та вивчити освітні платформи, також на більшості платформ, для реалізації навчання необхідна реєстрація здобувачів освіти, що забирає час викладача.

У викладачів не вистачало часу для пояснення нового матеріалу та роз'яснення виконання самостійної роботи.

З проблемою оцінювання якості самостійної роботи студента зіштовхнулися 13 викладачів, оскільки під час виконання робіт на дистанційних освітніх платформах ставилась під сумнів самостійність

студента. Неможливо відстежити чи списав студент з інтернету відповіді чи йому допомогли друзі, також здобувачі освіти могли спільно виконувати цей вид роботи, зателефонувавши або обговорюючи в загальному чаті.

Наступним етапом було розроблено чек-лист «Матеріально-технічної бази в Економіко-правовому фаховому коледжі для реалізації дистанційного навчання» (додаток А). В освітній організації є 23 аудиторії, обладнаних для організації дистанційного навчання. У них є: стаціонарні комп'ютери, що мають доступ до Інтернет-порталу організації, ноутбуки, камери та мікрофони. У 6 аудиторіях є інтерактивні дошки, підключені до комп'ютера.

Таким чином, можна зробити висновок, що всі кабінети оснащені необхідними технічними засобами на 100%.

У Економіко-правовому фаховому коледжі загалом створено умови освітнього процесу, є сучасне навчальне устаткування, матеріально-технічна база відповідає санітарним нормативам, задовольняє базові потреби освітньої організації. Але ці умови не конкурують із низкою інших закладів освіти. Тому оновлення та зміцнення матеріально-технічної бази, та розвиток інформаційно-освітнього середовища реалізується за рахунок:

- участі у грантах, конкурсах, встановлення партнерських відносин з організаціями та підприємствами;
- формування сучасного емоційно-привабливого, розвиваючого та безпечного освітнього середовища.

Далі було розроблено опитування здобувачів освіти експериментальної групи щодо наявності технічних засобів дистанційного навчання (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Наявність технічного забезпечення здобувачів освіти

Технічний засіб	Кількість осіб
Наявність комп'ютера або ноутбука	25
Наявність колонок або навушників	25
Наявність мікрофона	23
Наявність веб-камери	22
Підключення до інтернету	25

Вивчивши дані, ми можемо зробити висновок про те, що 100% здобувачів освіти мають можливість отримувати та виконувати завдання шляхом технологій дистанційного навчання. Але, оскільки не у всіх є мікрофони та веб-камери, то проводити онлайн-заняття, на якому студентам потрібно буде відповісти на запитання викладача стає скрутно. У цій ситуації здобувачів освіти, які не мають повного комплексу обладнання всього троє, а на онлайн-заняттях є командний чат, у якому здобувачі освіти зможуть публікувати свої відповіді.

Потім нами було проведено SWOT-аналіз організаційно-педагогічних умов для розвитку навичок самостійної роботи здобувачів освіти із застосуванням дистанційних технологій у Економіко-правовому фаховому коледжі для того, щоб розробити подальший план розвитку самостійності студента у дистанційному форматі навчання.

Таблиця 3.3

Swot-аналіз організаційно-педагогічних умов розвитку навичок самостійної роботи здобувачів освіти

Сильні сторони	Слабкі сторони
1. Викладачі володіють достатніми знаннями для формування навичок самостійної роботи в традиційних умовах	1. Відсутність у ряду викладачів знань та навичок організації освітнього процесу із застосуванням дистанційних форм навчання
	2. Недостатність власного педагогічного досвіду викладачів для реалізації самостійної роботи у процесі дистанційного навчання
2. Матеріально-технічна база відповідає сучасним вимогам та укомплектована відповідно до вимог до умов реалізації державного стандарту	3. Потрібно постійне впровадження нового обладнання та техніки
	4. Не всі комп'ютери оснащені сучасними версіями програмного забезпечення, призначеного для освітнього процесу
3. Освітня програма складена відповідно до вимог державних стандартів	5. Складності реалізації освітніх програм у дистанційному навчанні, оскільки немає розроблених дидактичних матеріалів для реалізації цього формату навчання.
	6. Недостатній розвиток систем контролю самостійної діяльності здобувачів освіти з застосуванням технологій дистанційного навчання

4. Здобувачі освіти мають матеріально-технічні умови для отримання освіти з застосуванням дистанційних технологій.	7. Нездатність студента самостійно виконувати завдання, підключатися до онлайн-занять.
Можливості	Загрози
<ol style="list-style-type: none"> 1. Розробка методів та форм розвитку навичок самостійної роботи у дистанційному навчанні. 2. Підвищення рівня самостійності здобувачів освіти за рахунок доступності інформації. 3. Поліпшення матеріально-технічної бази освітньої організації за рахунок спонсорських засобів та грантів підтримки освіти. 4. Підвищення цифрової грамотності педагогів освітнього закладу. 5. Підвищення мотивації та залучення здобувачів освіти до освітнього процесу за рахунок інтерактивних засобів навчання. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Відсутність нормативної бази та програм освіти, що відповідають нормам державних стандартів. 2. Зниження рівня якості знань через нездатність швидко адаптуватися до дистанційного навчання. 3. Обмеження фінансових ресурсів для ефективної та комплексної реалізації проекту; 4. Зростання вимог до освітян, невідповідність окремої категорії освітян вимогам професійних стандартів. 5. Вигорання педагогів через високе навантаження.

Таким чином, ми провели аналіз матеріально-технічного оснащення Економіко-правового фахового коледжу та проведено опитування щодо організації робочого місця студента для реалізації дистанційного навчання. Встановлено, що ця організація на достатньому рівні оснащена дистанційними засобами навчання, і кожен викладач освітньої організації має робоче місце для проведення занять із застосуванням технологій дистанційного навчання. Аналіз опитувальника здобувачів освіти також показав, що здобувачі освіти технічно готові навчатися із застосуванням технологій дистанційного навчання.

Провівши аналіз організаційно-педагогічних умов розвитку навичок самостійної роботи здобувачів освіти із застосуванням технологій дистанційного навчання в Економіко-правовому фаховому коледжі, нами було встановлено, що є низка проблем матеріально-технічного, організаційного, управлінського, психологічного плану, які необхідно вирішити. Оскільки нашою метою є управління розвитком навичок

самостійної роботи у здобувачів освіти з використанням технологій дистанційного навчання, далі ми проведемо експеримент із часткового впровадження технологій дистанційного навчання.

3.2. Констатувальний та формувальний етапи дослідження

Характеристика вибірки: здобувачі освіти (53 особи) Економіко-правового фахового коледжу.

Період проведення констатуючого дослідження: травень 2024 р.
Методи експерименту: спостереження, експертна оцінка.

Методики констатуючого експерименту: діагностика «Експертна оцінка самостійності здобувачів освіти В. А. Козакова» [39] (Додаток Б), методи кількісної та статистичної обробки результатів.

Хід констатувального дослідження. На першому етапі експерименту визначалися групи та здійснювалися дії, що передують безпосередньому впливу на експериментальну групу за допомогою впровадження технології дистанційного навчання, спрямованої на розвиток навичок самостійної роботи здобувачів освіти.

Для експерименту ми вибрали методику «Експертна оцінка самостійності здобувачів освіти В. А. Козакова» (Додаток Б).

Опитування здобувачів освіти та експертів за методикою ЕОС дозволяє отримати впорядковані показники за перерахованими параметрами аналізу суб'єктного досвіду здобувачів освіти та дозволяє вибудувати більш точну картину розвитку навичок самостійності здобувачів освіти.

Для перевірки висунутої нами гіпотези ми організували експериментальне дослідження у двох студентських групах (53 особи) Економіко-правового фахового коледжу. Перед початком експерименту студенти експериментальної групи (25 осіб) та контрольної групи (28 осіб) пройшли діагностику В. А. Козакова. Діагностичне дослідження показало рівень сформованості самостійності.

Розглянемо результати, отримані з допомогою методики «Експертна

оцінка самостійності здобувачів освіти В. А. Козакова». Вони представлені рис. 3.2.

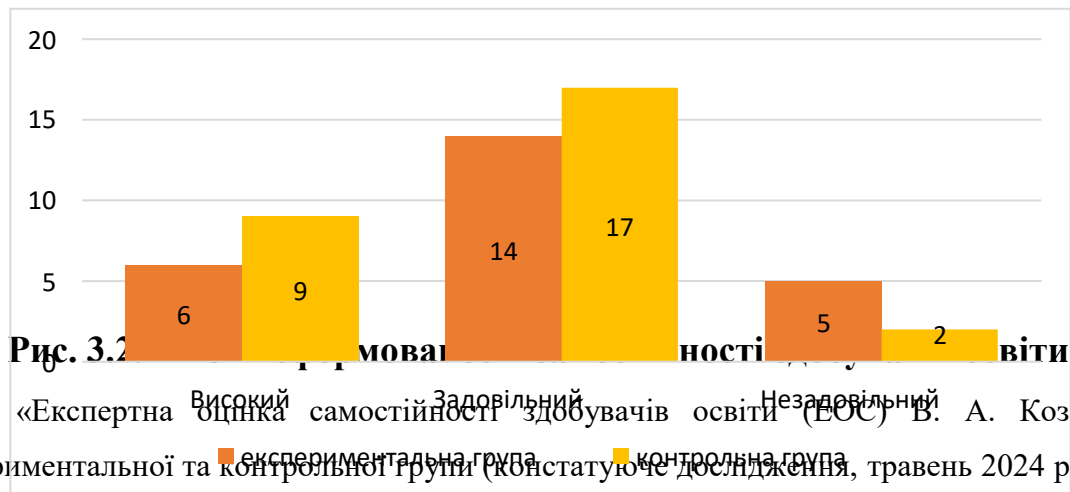

Рис. 3.2. «Експертна оцінка самостійності здобувачів освіти (ЕОС) В. А. Козакова» експериментальної та контрольної групи (констатуюче дослідження, травень 2024 р., n=53 чол.)

Як видно з діаграми, в експериментальній групі: високий рівень самостійності студентів у 6 осіб – це 24%, задовільний у 14 осіб – 56%, незадовільний у 5 осіб – 20%. У контрольній групі: високий рівень у 9 осіб – 32%, задовільний у 17 осіб – 61%, незадовільний у 2 здобувачів освіти технологій дистанційного навчання 6%.

Аналіз даної методики дозволив нам виявити рівень розвитку самостійності студентів після отримання вихідних даних. Як бачимо з показників, у 36% здобувачів освіти навички самостійності не сформовані, або сформовано недостатньо, що говорить про необхідність подальшої роботи.

Щоб провести аналіз розвитку навичок самостійної роботи у здобувачів освіти, необхідно комплексно розглянути дії кожного студента, які він здійснює щодо нового матеріалу. Для контролю за самостійною роботою ми розробили карту оцінювання навичок самостійної роботи здобувачів освіти. У карті представлені основні критерії оцінювання навичок самостійної роботи, рівень сприйняття та здатність аналізувати нову інформацію (табл. 3.4).

Карта оцінювання навичок самостійної роботи здобувачів освіти

Показники	Рівні	Бали
Розуміти форми та способи подання інформації	Високий Задовільний Незадовільний	5 3–4 1–2
Аналізувати і порівнювати інформацію, отриману з різних джерел, структуру та логіку наведеної аргументації	Високий Задовільний Незадовільний	5 3–4 1–2
Систематизувати і узагальнювати отримані дані відповідно до поставленого пізнавального завдання	Високий Задовільний Незадовільний	5 3–4 1–2
Використати отриману інформацію при вирішенні завдань, поставлених перед здобувачем освіти	Високий Задовільний Незадовільний	5 3–4 1–2
Застосовувати відібрані факти у нових ситуаціях	Високий Задовільний Незадовільний	5 3–4 1–2
Підсумкова оцінка	Високий Задовільний Незадовільний	21–25 13–20 5–12

Студентам контрольної та експериментальної групи було дано домашнє завдання: підготувати презентацію на тему «Функції кримінального права», дисципліни «Кримінальне право». При виконанні завдання здобувачі освіти могли користуватися навчальними посібниками, додатковою літературою, а також інтернет-джерелами. На наступному занятті кожен здобувач освіти репрезентував свою роботу.

Проведено аналіз самостійних робіт з карти оцінювання навичок самостійної роботи здобувачів освіти. Отримані результати подано в табл. 3.5.

Таблиця 3.5

Рівень розвитку навичок самостійної роботи здобувачів освіти експериментальної групи (констатувальне дослідження)(25 осіб)

Показники	Рівні	Кількість осіб
Розуміти форми та способи подання інформації	Високий	8
	Задовільний	10
	Незадовільний	7
Аналізувати і порівнювати інформацію, отриману з різних джерел, структуру та логіку наведеної аргументації	Високий	2
	Задовільний	16
	Незадовільний	7
Систематизувати і узагальнювати отримані дані відповідно до поставленого пізнавального завдання	Високий	5
	Задовільний	10
	Незадовільний	10
Використати отриману інформацію, при вирішенні завдань, поставлених перед здобувачами освіти	Високий	6
	Задовільний	11
	Незадовільний	8
Застосовувати відібрані факти у нових ситуаціях	Високий	5
	Задовільний	12
	Незадовільний	8

Дослідження показало, що в експериментальній групі: високий рівень навичок самостійної роботи виявлено в 6 осіб – це 24%; задовільний результат у 10 осіб – 40%; незадовільний рівень у 9 осіб – 36%.

Таблиця 3.6

Рівень розвитку навичок самостійної роботи здобувачів освіти контрольної групи (констатувальне дослідження) (28 осіб)

Показники	Рівні	Кількість осіб
Розуміти форми та способи подання інформації	Високий	15
	Задовільний	5
	Незадовільний	8
Аналізувати і порівнювати інформацію, отриману з різних джерел, структуру та логіку наведеної аргументації	Високий	10
	Задовільний	12
	Незадовільний	6
Систематизувати і узагальнювати отримані дані відповідно до поставленого пізнавального завдання	Високий	6
	Задовільний	14
	Незадовільний	8
Використати отриману інформацію, при вирішенні завдань, поставлених перед здобувачем освіти	Високий	7
	Задовільний	11
	Незадовільний	10
Застосовувати відібрані факти у нових ситуаціях	Високий	8
	Задовільний	12
	Незадовільний	7

Аналіз контрольної групи показав: високий рівень навичок самостійної

роботи у 8 осіб – 29%, задовільний рівень у 13 осіб – 46%, незадовільний рівень у 7 здобувачів освіти – 25%. З аналізу, можна дійти невтішного висновку у тому, що 30% здобувачів освіти немає достатніх навичок до виконання самостійної роботи.

Таким чином, ми ставимо собі завдання – організувати умови, створені задля підвищення рівня навичок самостійної роботи з допомогою застосування технологій дистанційного навчання.

Для організації педагогічних умов, що сприяють розвитку навичок самостійної роботи здобувачів освіти із застосуванням технологій дистанційного навчання, ми розробили дорожню карту.

Таблиця 3.7

Дорожня карта організаційно-педагогічних умов розвитку навичок самостійної роботи здобувачів освіти у Економіко-правовому фаховому коледжі

№	Найменування заходу	Терміни виконання
1.	Підготовка педагогів для організації дистанційного формату навчання	Грудень 2023 р.
2.	Розробка методичних рекомендацій для педагогів з впровадження дистанційного навчання та розвитку навичок самостійної роботи у здобувачів освіти	Січень-лютий 2024 р.
3.	Розробка та адаптація навчальної програми з дисципліни «Кримінальне право», спрямованої на розвиток навичок самостійної роботи здобувачів освіти в дистанційному форматі навчання	Березень-травень 2024р.
4.	Розробка карти оцінювання навичок самостійної роботи здобувачів освіти	Травень 2024р.
5.	Реалізація навчальної програми з дисципліни «Кримінальне право», спрямованої на розвиток навичок самостійної роботи здобувачів освіти в дистанційному форматі навчання	Вересень-жовтень 2024 р.
6.	Оцінка результатів впровадження програми навчання з дисципліни «Кримінальне право» діагностичним шляхом	жовтень 2024 р.
7.	Аналіз ефективності розвитку навичок самостійної роботи здобувачів освіти	жовтень 2024 р.
8.	Аналіз організаційно-педагогічних умов дистанційного навчання	листопад 2024 р.

З метою реалізації моделі управління розвитком навичок самостійної роботи у здобувачів освіти з використанням технологій дистанційного

навчання в Економіко-правовому фаховому коледжі нами було розроблено план заходів, спрямований на ознайомлення з технологіями дистанційного навчання (табл.. 3.8).

Таблиця 3.8

План заходів підвищення кваліфікації педагогічних працівників у рамках реалізації дистанційного навчання

№	Захід	Результат	Терміни
1.	Семінар «Використання цифрових сервісів»	Підготовка здобувачів освіти за організаційними принципами побудови цифрових сервісів	05.05.2024 р.
2.	Майстер-клас «Дистанційні технології-це легко!»	Методика використання інструментів та ресурсів цифрового освітнього середовища	08.05.2024 р.
3.	Предметна лекція «Види кримінальних покарань», проведена із застосуванням технологій дистанційного навчання	Методика проведення заняття у дистанційній формі	11.05.2024 р.
4.	Майстер-клас «Ресурси для досягнення найкращих освітніх результатів та покращення навичок самостійної роботи здобувачів освіти»	Прийняття передового досвіду в систему роботи педагога	15.05.2024 р.

Із 26 викладачів Економіко-правового фахового коледжу 24 педагоги взяли участь у означених вище заходах у рамках реалізації дистанційного формату навчання.

Після проведення заходів було сформовано команду педагогів, яка проводитиме заняття із застосуванням технологій дистанційного навчання.

На наступному етапі було розроблено методичні рекомендації для педагогів щодо впровадження дистанційного навчання та розвитку навичок самостійної роботи в здобувачів освіти в умовах дистанційного формату навчання (додаток В).

Далі проходила робота над методичною частиною з предмету «Кримінальне право», матеріалізацією якої став навчально-методичний комплекс із 15 занять. НМК включає у собі сукупність різноманітних

навчально-методичних матеріалів, представлених на різних інформаційних носіях, необхідне забезпечення ефективного навчання.

Усі набуті вміння оцінювалися шляхом виконання самостійних практичних завдань. Здобувачі освіти мали самостійно виконувати пошукові, дослідницькі роботи за допомогою Інтернет-ресурсів, створювати проекти та презентації, вивчати теми за допомогою електронних освітніх платформ, а також виконувати домашнє завдання та контрольні роботи онлайн.

Модуль програми складається з навчальних одиниць, які включають у себе:

- вхідний контроль (для визначення початкового рівня підготовки);
- теоретичні матеріали;
- практичні матеріали;
- самоконтроль (питання з відповідями чи коментарями з метою оцінки своїх успіхів);
- моніторинг навчальної діяльності (для перевірки викладачем).

Розроблений комплекс спрямований розвиток навичок самостійної роботи в здобувачів освіти з використанням засобів технологій дистанційного навчання. Самостійна робота студента оцінювалася за критеріями з карти оцінювання навичок самостійної роботи здобувачів освіти.

Під час проведення експерименту контрольна група навчалася в освітньому закладі, заняття проводились у традиційному форматі. Експериментальну групу було переведено на дистанційне навчання. Заняття експериментальної групи проводилися за допомогою підключення до Zoom. Дистанційне навчання було організовано за розробленим комплексом занять, спрямованим на формування навичок самостійної роботи здобувачів освіти. Виконані самостійні роботи здобувачів освіти аналізувалося картою оцінювання навичок самостійної роботи здобувачів освіти.

На першому занятті з предмету «Кримінальне право» на тему «Поняття та засади здійснення правосуддя в Україні» студентам було дано завдання:

переглянути відео, вивчивши електронні матеріали та матеріали підручника, скласти схему на вказану тему. Здобувачі освіти самостійно вивчили нову тему та шляхом порівняльного аналізу розробили індивідуальну схему на задану тему.

На другому занятті викладач провела аналіз самостійної роботи здобувачів освіти, здобувач освіти виявили переваги та недоліки виконаної роботи. Наступне завдання: розробка опорного конспекту на сайті. Здобувач освіти самостійно вивчав інформацію та виділяв основні компоненти теми. Записаний конспект було направлено викладачу через сервіси дистанційного навчання та оцінено згідно з критеріями виконання.

На третьому занятті викладач пояснила, як виконувати мовний аналіз тексту і на одному прикладі здобувач освіти разом із викладачем проаналізували текст. Далі кожен здобувач освіти мав самостійно вибрати один із трьох текстів (тексти диференційовані за рівнем складності) і провести аналіз, відповідно. Здобувачі освіти могли отримати максимальний бал тільки за складний текст і мінімальний за легкий текст, таким чином, здобувачі освіти самостійно визначали рівень розуміння матеріалу.

На четвертому занятті здобувачі освіти разом із викладачем перевірили виконану самостійну роботу та провели самооцінку. Наступна тема вивчалася раніше, тож здобувачі освіти виконували роботу на платформі Google Classroom.

Наступні три заняття здобувачі освіти виконували творчий груповий проєкт на тему «Форма права: поняття та види» на онлайн-дошці Jamboard. На першому занятті викладач навчила здобувачів освіти роботі з онлайн-дошкою Jamboard, дала рекомендації та критерії виконання творчої роботи. Здобувачі освіти розподілили ролі та функції кожного члена групи. Наступне заняття було організовано в окремих групах, здобувачі освіти самостійно обговорювали та за необхідності зверталися до викладача за допомогою. Останнє заняття було присвячене виступам здобувачів освіти, оцінювання роботи з боку інших груп та викладачів.

Восьме та дев'яте заняття здобувачі освіти знайомилися з новою темою. Викладач показала презентацію та пояснила новий матеріал, здобувачі освіти виконали завдання на платформі Google Classroom.

Десяте заняття – підготовка до контрольної роботи. Викладач пояснила вимоги виконання контрольної роботи та наочно показала, як необхідно виконувати та зберігати роботу на платформі Google-Forms.

На одинадцятому занятті викладач провела аналіз контрольної роботи, і кожен здобувач освіти провів самостійну роботу над помилками.

Дванадцяте заняття на тему «Види мови. Монолог та діалог». Здобувачі освіти на занятті вивчали тему та виконували самостійні завдання.

На тринадцятому занятті здобувачі освіти самостійно шукали інформацію в мережі Інтернет та склали презентацію на тему «Сучасна кримінально-правова політика».

На чотирнадцятому занятті здобувачі освіти представляли презентації, проводилася оцінка та аналіз виконаної роботи.

На п'ятнадцятому занятті викладач розподілила за групами здобувачів освіти, кожній групі було дано певну тему, яка була основою для розробки діалогу, далі діалог було представлено на занятті. Проведено аналіз виконання групової роботи та виставлено оцінки.

Після реалізації комплексу дистанційних занять здобувачі освіти набули наступних умінь самостійної діяльності:

- аргументувати свою думку, свій вибір, своє рішення;
- спостерігати, порівнювати, робити висновки та прогнозувати розвиток процесу;
- знаходити та використовувати потрібну інформацію;
- раціонально організувати самостійну діяльність;
- включатися у спільну роботу під час вирішення спільних завдань.
- Таким чином, для реалізації організаційно-педагогічних умов розвитку навичок самостійної роботи здобувачів освіти із застосуванням технологій дистанційного навчання, було проведено такі заходи:

– підвищено рівень знань викладачів про технології дистанційного навчання, які сприяли підвищенню рівня організації занять у дистанційному форматі;

– розроблено методичні рекомендації для педагогів щодо впровадження дистанційного навчання та розвитку навичок самостійної роботи у здобувачів освіти в умовах дистанційного формату навчання, які сприяють грамотному розподілу часу на заняттях та правильному вибору форм занять для проведення онлайн-заняття;

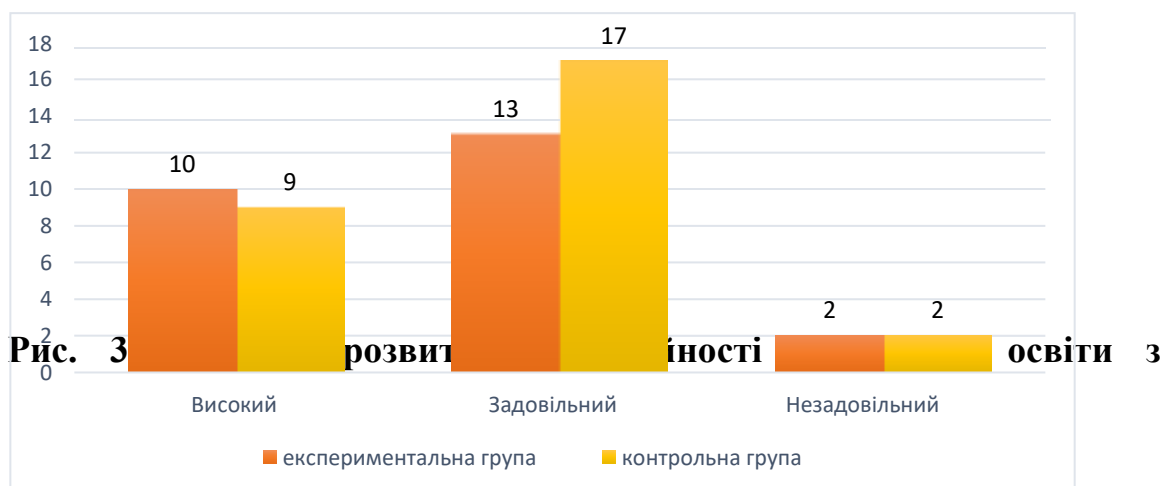
– розроблено комплекс занять з освітньої компоненти «Кримінальне право» спрямований на розвиток навичок самостійної роботи здобувачів освіти;

– проведено заняття з розробленого комплексу, створеного задля розвитку навичок самостійної роботи здобувачів освіти.

3.3. Контрольний етап експериментальної роботи

На контрольному етапі експерименту ми провели діагностику «Експертна оцінка самостійності здобувачів освіти В. А. Козакова» (Додаток Б) для того, щоб порівняти дані констатувального та контрольного дослідження.

У експериментальній групі: високий рівень розвитку самостійності досягав у 10 осіб – це 40%, задовільний у 13 осіб – 52%, незадовільний у 2 осіб – 8%. У контрольній групі: високий рівень зафіксовано у 9 осіб – 32%, задовільний у 17 осіб – 61%, незадовільний у 2 здобувачів освіти – 6%. Результати представлені рис. 3.3.

діагностики

«Експертна оцінка самостійності здобувачів освіти В. А. Козакова» експериментальної та контрольної групи (контрольне дослідження, травень 2024 р., n=53 чол.)

Після експерименту ми можемо спостерігати значне зростання самостійності експериментальної групи. Це свідчить про те, що навчальні програми, що використовуються, різною мірою сприяють розвитку навичок самостійної роботи у здобувачів освіти.

Отже, якщо на початку експерименту більшість здобувачів освіти не вміли працювати самостійно з різноманітними джерелами інформації, то у процесі роботи більшість здобувачів освіти освоїли цей досвід. Вони навчилися організовувати свою самостійну діяльність, планувати її. Про це свідчать вищі середні бали, отримані кожним здобувачем освіти і групою в цілому, в результаті аналізу анкетних даних.

Для отримання контрольних результатів дослідження розвитку навичок самостійної роботи здобувачів освіти, студентам контрольної та експериментальної групи було дано завдання: виконати творчий проєкт на тему «Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення». Далі здобувачі освіти репрезентували виконану роботу.

Проведено аналіз самостійних робіт з карти оцінювання навичок самостійної роботи здобувачів освіти (табл. 3.9). Отримані результати подано в табл. 3.9, 3.10.

Таблиця 3.9

Рівень розвитку навичок самостійної роботи здобувачів освіти експериментальної групи (контрольне дослідження)(25 осіб)

Показники	Рівні	Кількість осіб
Розуміти форми та способи подання інформації	Високий	19
	Задовільний	4
	Незадовільний	2

Аналізувати і порівнювати інформацію, отриману з різних джерел, структуру та логіку наведеної аргументації	Високий Задовільний Незадовільний	15 8 2
Систематизувати і узагальнювати отримані дані відповідно до поставленого пізнавального завдання	Високий Задовільний Незадовільний	17 6 2
Використати отриману інформацію, при вирішенні завдань, поставлених перед здобувачем освіти	Високий Задовільний Незадовільний	14 8 3
Застосовувати відібрані факти у нових ситуаціях	Високий Задовільний Незадовільний	15 7 3

Таблиця 3.10

Рівень розвитку навичок самостійної роботи здобувачів освіти контрольної групи (контрольне дослідження) (28 осіб)

Показники	Рівні	Кількість осіб
Розуміти форми та способи подання інформації	Високий Задовільний Незадовільний	15 5 8
Аналізувати і порівнювати інформацію, отриману з різних джерел, структуру та логіку наведеної аргументації	Високий Задовільний Незадовільний	10 12 6
Систематизувати і узагальнювати отримані дані відповідно до поставленого пізнавального завдання	Високий Задовільний Незадовільний	6 14 8
Використати отриману інформацію, при вирішенні завдань, поставлених перед здобувачем освіти	Високий Задовільний Незадовільний	7 11 10
Застосовувати відібрані факти у нових ситуаціях	Високий Задовільний Незадовільний	8 12 7

Проаналізувавши кожен рівень розвитку навичок самостійної роботи здобувачів освіти, ми вивели підсумковий бал. Експериментальна група: високий рівень показали 17 осіб – це 68%; задовільний результат у 6 осіб – 24%; незадовільний рівень у 2 осіб – 8%.

Аналіз контрольної групи показав: високий рівень навичок самостійної роботи у 8 осіб – 29%, задовільний рівень у 13 осіб – 46%, незадовільний рівень у 7 здобувачів освіти – 25%.

Показники експериментальної групи зросли на 28%, а контрольної групи залишилися незмінні, що говорить про позитивну динаміку розвитку навичок самостійної роботи здобувачів освіти експериментальної групи.

Метою проведення експерименту була перевірка вірності гіпотези, визначення та аналіз розвитку навичок самостійної роботи здобувачів освіти із застосуванням технологій дистанційного навчання. Виходячи з мети, проведення експерименту було спрямоване на організацію умов для розвитку навичок самостійної роботи здобувачів освіти із застосуванням технологій дистанційного навчання та впровадження їх у процес навчання здобувачів освіти.

Провівши аналіз результатів експерименту організаційно-педагогічних умов розвитку навичок самостійної роботи здобувачів освіти із застосуванням технологій дистанційного навчання, можна зробити такі висновки.

Було проведено такі заходи для розвитку навичок самостійної роботи здобувачів освіти із застосуванням дистанційних технологій:

- 26 педагогів пройшли підготовку в рамках реалізації дистанційного формату навчання, що говорить про готовність педагогічних працівників навчати здобувачів освіти в дистанційному форматі;

- розроблено методичні рекомендації щодо організації дистанційного навчання, в яких прописані форми, методи та засоби реалізації самостійної роботи здобувачів освіти;

- в експериментальній групі було проведено 15 занять, спрямованих на розвиток навичок самостійної роботи в здобувачів освіти за допомогою технологій дистанційного навчання, своєю чергою у контрольній групі заняття проводилися у очному форматі навчання із застосуванням традиційних методів навчання;

- було розроблено карту оцінювання навичок самостійної роботи здобувачів освіти із критеріями, які міг оцінювати як викладач, і сам здобувач освіти;

– результативність розвитку навичок самостійності показує контрольне дослідження, у якому показники здобувачів освіти із застосуванням технологій дистанційного навчання помітно зросли щодо констатуючого етапу, і навіть проти результатами контрольної групи.

Аналіз діагностики показав суттєві зміни в експериментальній групі, це говорить про те, що створені організаційно-педагогічні умови сприяють розвитку навичок самостійної роботи здобувачів освіти із застосуванням технологій дистанційного навчання.

Висновки до розділу третього

У процесі роботи над темою магістерської кваліфікаційної роботи ми провели наукове дослідження на базі Економіко-правового фахового коледжу у місті Києві. У дослідженні взяли участь викладачі у кількості 26 осіб та здобувачі освіти у кількості 53 особи (експериментальна група – 25 осіб, контрольна група – 28 осіб).

На першому етапі ми вивчили організаційно-педагогічні умови розвитку навичок самостійної роботи у здобувачів освіти із використанням технологій дистанційного навчання. Було проведено опитування викладачів, виявлено потреби у зміні організаційно-педагогічних умов. Нами було складено SWOT-аналіз організаційно-педагогічних умов розвитку навичок самостійної роботи здобувачів освіти із застосуванням технологій дистанційного навчання в Економіко-правовому фаховому коледжі. Для експерименту ми вибрали методику «Експертна оцінка самостійності здобувачів освіти В. А. Козакова».

На констатувальному етапі було проведено діагностику, яка показала поточний рівень розвитку навичок самостійної роботи здобувачів освіти. Розроблено картку оцінювання навичок самостійної роботи здобувачів освіти, показниками якої є:

- розуміти форми та способи подання інформації;
- аналізувати та порівнювати інформацію, отриману з різних джерел,

структуру та логіку наведеної аргументації;

- систематизувати та узагальнювати отримані дані відповідно до поставленого пізнавального завдання;
- використовувати отриману інформацію, рішення завдань, поставлених перед здобувачем освіти;
- застосовувати відібрані факти в нових ситуаціях.

Проведено аналіз самостійних робіт здобувачів освіти контрольної та експериментальної груп, виявлено, що 30 % здобувачів освіти не мають достатніх навичок для виконання самостійної роботи.

На формульовальному етапі було розроблено дорожню карту з організації організаційно-педагогічних умов розвитку навичок самостійної роботи здобувачів освіти. Згідно з дорожньою картою було реалізовано такі заходи, як:

- здійснено удосконалення навичок у реалізації дистанційного формату навчання – 26 педагогів;
- розроблено методичні рекомендації щодо організації дистанційного навчання та розвитку навичок самостійної роботи здобувачів освіти;
- розроблено комплекс занять, спрямованих на формування навичок самостійної роботи із застосуванням технологій дистанційного навчання;
- розроблено картку оцінювання навичок самостійної роботи здобувачів освіти;
- у експериментальній групі було проведено 15 занять, спрямованих на розвиток навичок самостійної роботи у здобувачів освіти із використанням технологій дистанційного навчання.

На цьому етапі використовувалися можливості Інтернет-ресурсів, електронних освітніх платформ Google Classroom та Google-Forms, хмарних технологій і технологій Web 2.0. онлайн-дошки Jamboard. Заняття експериментальної групи проводилися за допомогою підключення до Zoom.

На контрольному етапі було проведено діагностику та аналіз самостійної роботи здобувачів освіти за допомогою карти оцінювання

навичок самостійної роботи здобувачів освіти. Аналіз діагностики та контроль самостійних робіт показав, що навички самостійної роботи здобувачів освіти в експериментальній групі в середньому зросли на 40 %, що говорить про те, що організаційно-педагогічні умови, які ми запропонували, сприяють розвитку навичок самостійної роботи здобувачів освіти із застосуванням технологій дистанційного навчання.

Отже, в ході експерименту, проведеного на базі Економіко-правового фахового коледжу в м. Києві, було апробовано розроблену модель управління та організаційно-педагогічні умови, які забезпечують розвиток самостійності студентів. Результати дослідження показали, що запровадження дистанційного навчання, заснованого на чітко визначених умовах і критеріях оцінювання, сприяє значному підвищенню рівня розвитку навичок самостійної роботи у студентів. Зокрема, після проведення серії занять із використанням технологій дистанційного навчання, рівень самостійності та відповідальності студентів за результати своєї діяльності значно зріс. Було розроблено методичні рекомендації для викладачів, які допомагають ефективно організувати освітній процес із застосуванням технологій дистанційного навчання, що дозволяє більш точно вимірювати рівень розвитку самостійної роботи у студентів.

Експеримент також підтвердив, що для успішної реалізації дистанційного навчання необхідно забезпечити комплексний підхід, який включає як технічну підготовку викладачів та студентів, так і постійний моніторинг та коригування освітнього процесу. Ці заходи дозволяють не лише підвищити ефективність дистанційного навчання, але й сприяють формуванню у студентів важливих навичок самостійної роботи, що є ключовим для їхньої успішної професійної діяльності у майбутньому.

ВИСНОВКИ

1. Дистанційне навчання стало невід'ємною складовою частиною сучасної освітньої системи, що активно досліджується у психолого-педагогічній літературі. Вивчення специфіки цього поняття дозволяє дійти висновку, що дистанційне навчання — це безперервний освітній процес, орієнтований на розвиток індивідуальних здібностей студентів, що відбувається за допомогою технологій дистанційного навчання. Його головні принципи — це гуманізм, доступність та індивідуалізація. Дистанційне навчання дозволяє враховувати особливості кожного студента: його темп навчання, особисті потреби і життєві обставини, а також рівень підготовки. Це забезпечує можливість отримувати якісну освіту тим, хто не може навчатися стаціонарно через різні обставини (фізичні обмеження, робочий графік тощо). Однак у впровадженні цієї форми навчання виявлено ряд викликів і ризиків, зокрема технічні (недостатня забезпеченість обладнанням та інтернетом), соціальні (адаптація студентів до нових умов) та інноваційні (недостатній розвиток методичних стандартів для ефективного використання технологій дистанційного навчання).

2. У процесі дослідження виявлено, що самостійна робота є однією з основних форм організації освітньої діяльності, яка стимулює розвиток пізнавальної активності студентів та їх здатність до самоосвіти. Важливим аспектом є надання студентам чітких, зрозумілих завдань із належною регламентацією часу та постійним контролем зі сторони викладача.

Нами виділено такі організаційно-педагогічні умови розвитку навичок самостійної роботи здобувачів освіти із використанням технологій дистанційного навчання:

- формування цілей, форм, змісту, оцінної системи самостійної роботи;
- надання інформації студентам про терміни проведення, форми та

методи виконання самостійної роботи, консультація здобувачів освіти;

- здійснення контролю за якістю виконання самостійної роботи.

Особлива увага приділяється важливості індивідуального підходу до кожного студента, що дозволяє формувати завдання, виходячи з їх рівня підготовки та можливостей. Це сприяє розвитку навичок самоорганізації та самостійного освоєння нового матеріалу, що є важливим для успішного навчання за дистанційною формою. Більше того, самостійна робота дозволяє студентам розвивати важливі професійні компетенції, зокрема пошук інформації, аналіз і синтез знань.

3. Модель управління розвитком навичок самостійної роботи включає наступні ключові компоненти:

- організація освітнього процесу: необхідність чіткої структурованості процесу дистанційного навчання, що передбачає регулярний моніторинг якості засвоєння матеріалу та корекцію навчального плану відповідно до індивідуальних потреб студентів;

- підготовка викладачів: підвищення кваліфікації викладачів у сфері дистанційного навчання, що є ключовим для ефективного використання інноваційних методів та технологій;

- розвиток навичок самостійної роботи у студентів: забезпечення умов, які сприяють формуванню у студентів здатності до самоосвіти, самоконтролю та відповідальності за результати своєї навчальної діяльності.

Моделювання управління розвитком навичок самостійної роботи у здобувачів освіти з використанням технологій дистанційного навчання у нашому дослідженні проходить такі етапи:

1. аналіз організаційно-педагогічних умов розвитку навичок самостійної роботи здобувачів освіти із застосуванням технологій дистанційного навчання;

2. аналіз інформаційної бази організації та наявності технічних засобів дистанційного навчання в здобувачів освіти;

3. розробка дорожньої карти з організації дистанційного формату

навчання в Економіко-правовому фаховому коледжі;

4. оцінка результативності.

Ця модель створює базис для гнучкої організації освітнього процесу, де самостійна робота займає центральне місце. За рахунок використання технологій дистанційного навчання студенти отримують можливість рухатися власним освітнім шляхом, що сприяє кращому засвоєнню знань та розвитку критичного мислення.

4. На основі проведених досліджень виявлено, що на початкових етапах впровадження дистанційного навчання студенти стикаються з певними труднощами в організації самостійної роботи. Так, близько 30 % здобувачів освіти мають недостатній рівень навичок для ефективної самостійної роботи. Однак, після впровадження методичних рекомендацій та проведення серії занять з використанням технологій дистанційного навчання, цей показник значно зріс. Середній рівень розвитку навичок самостійної роботи збільшився на 40 % у студентів експериментальної групи. Це свідчить про ефективність впроваджених організаційно-педагогічних умов та їх відповідність сучасним викликам дистанційного навчання.

5. Програма розвитку навичок самостійної роботи, що була апробована у рамках дослідження, показала високу ефективність. Основними елементами програми стали:

- удосконалення навичок викладачів щодо організації дистанційного навчання;
- розробка методичних рекомендацій та створення навчальних занять, спрямованих на розвиток навичок самостійної роботи;
- впровадження індивідуальних карток оцінювання навичок самостійної роботи, що дозволяють більш точно вимірювати прогрес студентів.

Результати дослідження підтвердили, що чітко структурована програма, яка враховує індивідуальні потреби студентів, сприяє значному підвищенню ефективності самостійної роботи. Завдяки цій програмі

студенти навчилися самостійно шукати інформацію, аналізувати та синтезувати її, застосовувати отримані знання у нових ситуаціях. Це стало можливим завдяки тісній взаємодії між студентами та викладачами, що підтримувалась за допомогою технологій дистанційного навчання, зокрема використання Інтернет-ресурсів, електронних освітніх платформ Google Classroom та Google-Forms, онлайн-дошки Jamboard, хмарних технологій і технологій Web 2.0.

Таким чином, дослідження підтвердило важливість розвитку навичок самостійної роботи у контексті дистанційного навчання, що сприяє успішній професійній діяльності студентів у майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адамова І. З., Головачук Т. І. Дистанційне навчання: сучасний погляд на переваги та проблеми. *Витоки педагогічної майстерності: збірник наукових праць*, 2012, Вип. 10, С. 4.
2. Александрова В. В., Білоконь К. С., Савченко А. В. Організація самостійної роботи студентів як засіб творчого розвитку особистості майбутнього фахівця. *Актуальні проблеми сучасних лінгвістичних досліджень та застосування інноваційних технологій викладання мов у вищій школі нефілологічного профілю: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Дніпро, 25 жовтня 2018 р.). Дніпро, 2018. С. 6–12.
3. Андрієвська В. М, Білоусова Л. І. Концепція BYOD як інструмент реалізації STEAM-освіти. *Фізико-математична освіта*, 2017; №4, С. 13–7
4. Андрусенко Н. Дистанційне навчання в Україні. *Дистанційне навчання як сучасна освітня технологія*, 2017, С. 7 –9.
5. Анісімов А. М. Работа в системі дистанційного навчання Moodle: навч. посіб., 2-е вид. випр. и доповн. Харків, 2009. 292 с.
6. Биков В. Ю., Гриценчук, Ю., Жук О. та ін. Дистанційне навчання в країнах Європи та США і перспективи для України. *Інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу: інноваційні засоби і технології*: кол. монографія / Академія педагогічних наук України, Інститут засобів навчання. Київ: Атіка, 2015. С. 77–140.
7. Бистрова Ю. В. Інноваційні методи навчання у вищій школі України. *Право та інноваційне суспільство*, 2015, № 1, С. 27–33.
8. Блощинський І. Г. Сутність та зміст поняття «дистанційне навчання» в зарубіжній та вітчизняній науковій літературі. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*, 2015, Вип. 3.
9. Бойко Н. І. Організація самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів в умовах застосування інформаційно-комунікаційних технологій: автореф. ... дис. канд. пед. н. спец.: 13.00.04 – теорія та методика

професійної освіти. Київ, 2008. 27 с.

10. Бондарук Л. С. Навчаємо мистецтва у дистанційному форматі. *Мистецтво та освіта*, 2021, № 2, С. 24–31.

11. Буйницька О. П. Інформаційні технології та технічні засоби навчання. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 240 с.

12. Васильєва В. Стан дистанційного навчання математики під час війни в Україні. *Український педагогічний журнал*, 2022, № 2, С. 38–47.

13. Васюк О., Скумін Т. Теоретико-методичні аспекти організації дистанційної освіти. *Вісник Книжкової палати*, 2011, № 2, С. 1–3.

14. Верголяс О. О., Верголяс М. Р. Позитивні аспекти дистанційного навчання студентів. *Дистанційна освіта в Україні: інноваційні, нормативно-правові, педагогічні аспекти: зб. наук. праць*, 2021, С. 120–123.

15. Веремчук А. Проблеми і перспективи дистанційного навчання у ВНЗ. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*, 2013, № 7, С. 319–325.

16. Вишневська Л. В., Кляуз Л. І. Дистанційне навчання хімії у закладах загальної середньої освіти: переваги та порівняльний аспект з іншими видами навчання. *Молодий вчений*, 2020, № 10(1), С. 107–112.

17. Власенко Н. О. Дистанційне навчання: Україна і світ. *Естетика і етика педагогічної дії*, 2019, Вип. 20, С. 29–37.

18. Вовдюк Л. В. Дистанційне навчання. *Безпека життєдіяльності*, 2018, № 3, С. 16–17.

19. Воевідко Л. М. Організація самостійної роботи здобувачів вищої освіти. *Педагогічна освіта: теорія і практика: збірник наукових праць*, 2016. Вип. 21, Ч. 2, С. 25–31.

20. Вступне слово до Проєкту Тьюнінг – гармонізація освітніх структур у Європі. Внесок університетів у Болонський процес. 108 с. http://www.unideusto.org/tuningeu/images/stories/documents/General_Brochure_Ukrainian_version.pdf (дата звернення: 29.05.2024).

21. Гавриленко К. М. Вимоги до професійного дистанційного навчання.

Педагогічні науки, 2019, № 89, С. 56–60.

22. Гаврілова Л. Г. Теоретичні аспекти впровадження дистанційного навчання в Україні. *Освітологічний дискурс*, 2017, № 1–2, С. 168–182.

23. Галецький С. Дистанційне навчання як елемент інформаційно-комунікаційних технологій в освіті. *Зб. наук. праць Уманського держ. пед. ун-ту ім. Павла Тичини*, 2018, Вип. 1, С. 54–62.

24. Галій Л. В. Впровадження дистанційної форми навчання в систему післядипломної освіти: проблемні питання сьогодення. *Проблеми безперервної медичної освіти та науки*, 2019, № 3, С. 14–20.

25. Гахович С. В. Теоретичні та практичні аспекти використання системи дистанційного навчання. *Зб. наук. праць Військового ін-ту Київського нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка*, 2017, Вип. 56, С. 210–116.

26. Гевко І. Роль інформаційно-комунікаційних технологій в сучасній концепції дистанційного навчання. *Молодь і ринок*, 2019, № 2, С. 41–45.

27. Головка Н. І. Методика викладання правознавства: навч. посіб. Київ: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2017. С. 163, 167–168.

28. Горлова А., Баканча А. Освітні веб-квести як чинник активізації пізнавального інтересу молодших школярів. *Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи: матеріали наук.-практ.ї інтернет-конф. молодих науковців та студентів*. Вип. 7. Бердянськ, Вінниця, Житомир, Івано-Франківськ, Ізмаїл, Кам'янець-Подільський, Київ, Кропивницький, Мукачеве, Полтава, Ужгород, Умань, Херсон, 2020. 361 с. <https://pi.kubg.edu.ua/images/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf> (дата звернення: 27.08.2024).

29. Дика Н., Глазова О. Дистанційне навчання української мови: особливості, переваги та перспективи. *Освітологічний дискурс*, 2021, № 2, С. 205–220.

30. Дистанційне навчання // Міністерство освіти і науки України: офіц. вебсайт. <https://mon.gov.ua/tag/distantsiy-na-osvita?&type=all&tag=distantsiy-na>

[osvita](#) (дата звернення: 27.08.2024).

31. Дистанційне навчання як сучасна освітня технологія: *матеріали міжвузівського вебінару* (м. Вінниця, 31 березня 2017 р.). Вінниця: ВТЕІ КНТЕУ, 2017. 102 с.

32. Дімітрієва Т. Д., Колошин В. Ф. Дистанційне навчання: де шукати натхнення? *Завучу. Усе для роботи*, 2020, № 23/24, С. 5–8.

33. Дорожко І. І., Туріщева Л. В., Малихіна О. Є., Довженко О. О. Дистанційне навчання: проблеми, виклики, поради. *Пед. майстерня*, 2020, №10, С. 9–14.

34. Дослідження якості організації освітнього процесу в умовах війни у 2023/2024 навчальному році. Державна служба якості освіти України. 2024. 71 с. https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2024/05/Zvit_Osvita_pid_chas_viyni_2023_SQE-22.05.2024.pdf (дата звернення: 07.09.2024).

35. Закон України «Про вищу освіту». (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 37–38, ст. 2004) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 07.09.2024).

36. Закон України «Про Концепцію Національної програми інформатизації». <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/75/98-вр> (дата звернення: 07.09.2024).

37. Зварич Д. Основні теоретичні концепції та принципи системи дистанційного навчання. *Укр. пед. журн.*, 2023, № 2, С. 115–124.

38. Імбер В. І. Організація навчальної взаємодії викладача і студентів засобами Smart Board. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 2018, №. 64 (2), С. 119–27.

39. Козаков В. А. Самостійна робота студентів як дидактична проблема. Київ: НМК ВО, 1990. 62 с.

40. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні https://vnmu.edu.ua/downloads/other/konc_rov_dystan_osv.pdf (дата звернення: 07.09.2024).

41. Котова А., Вороніна К., Ленська О. Основні види самостійної роботи студентів немовних спеціальностей. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Methodика викладання іноземних мов*, 2022, № 95, С. 92–98.

42. Кухаренко В. М. Теорія та практика змішаного навчання. Харків: Миськдрук, НТУ «ХП», 2016. 284 с.

43. Лузан П. Г. Методи і форми організації навчання у вищій аграрній школі: навч. посіб. Київ: Аграрна освіта, 2003. 232 с.

44. Маятіна Н., Лисенко Т., Дмитрієнко О. Сучасні моделі дистанційного навчання. *Укр. пед. журн.*, 2021, № 2, С. 84–95.

45. Мельник О. Досвід організації дистанційного навчання у закладах загальної середньої освіти України. *Проблеми освіти*, 2023, Вип. 1, С. 151–172.

46. Мельничук Ю. Ю. Використання інтерактивної дошки під час викладання філологічних дисциплін у виші. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. Зб. наук. пр.*, Рівне, 2017, № 15, С. 179–82.

47. Михайленко О. Особливості організації самостійної роботи студентів. <http://surl.li/pmzfgv>. (дата звернення: 07.09.2024).

48. Михайлюк М. М., Верголяс М. Р., Верголяс О. О. Самостійна робота, як важлива складова при вивченні дисциплін. *World science: problems, prospects and innovations: зб. наук. пр.*, Perfect Publish, Toronto, Canada, 2021, С. 276-287.

49. Морзе Н. В, Кузьмінська О. Г. Педагогічні аспекти використання хмарних обчислень. *Інформаційні технології в освіті*, 2011, № 9, С. 20–9.

50. Москаленко О. А., Черкаська Л. П., Коваленко О. В. Педагогічне забезпечення самостійної роботи в умовах дистанційного навчання. *Current trends and factors of the development of pedagogical and psychological sciences in Ukraine and EU countries: International scientific and practical conference proceedings, September 25–26, 2020 p. Part 2. Lublin, 2020, P. 72–75.*

51. Никоненко Н. Сучасні форми самостійної роботи у підготовці педагогів корекційної освіти. *Імідж сучасного педагога*, 2014, № 4, С. 17–20.

52. Ніколенко Л. М., Ільченко Л. А. Щодо самостійної роботи студентів в умовах дистанційного навчання. *Педагогіка вищої школи: досвід і тенденції розвитку: матеріали V Всеукр. наук.-пр. конф.* (м. Запоріжжя, 5 лист. 2020 р.), 2020, С 27–29.

53. Носенко Т. І. Інформаційні технології навчання. Київ: Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка; 2011. 184 с.

54. Овчарук О. В. Організація опитувань вчителів щодо готовності використання ІКТ у воєнний час в Україні. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, 2024, Вип. 21, С. 29–35.

55. Олексюк В. П. Досвід інтеграції хмарних сервісів google apps у інформаційно-освітній простір вищого навчального закладу. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 2013, № 35 (3), С. 64–73.

56. Пічкарь О. П. Система підготовки фахівців соціальної роботи у Великій Британії: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04. Тернопіль, 2002. 20 с.

57. Пометун О. І. Інтерактивні методи навчання. *Енциклопедія освіти*. 2021, С. 417–418.

58. Результати онлайн-опитування «Готовність і потреби вчителів щодо використання цифрових засобів та ІКТ в умовах війни: 2023». Аналітичний звіт / О. Овчарук, І. Іванюк, О. Гриценчук, І. Малицька. ІЦО НАПН України: 2023. 81 с.

59. Санітарно-гігієнічні вимоги до комп'ютерного класу https://wiki.cusu.edu.ua/index.php/%D0%A1%D0%B0%D0%BD-%D0%B3%D1%96%D0%B3%D1%96%D1%94%D0%BD%D1%96%D1%87%D0%BD%D1%96_%D0%B2%D0%B8%D0%BC%D0%BE%D0%B3%D0%B8 (дата звернення: 07.09.2024).

60. Семенишина І. В. Самостійна робота, як важливий резерв підвищення ефективності підготовки спеціалістів. *Аграрна освіта: зб. наук.*

пр., 2015, №1, С. 89–93.

61. Семеріков С. О., Теплицький І. О., Шокалюк С. В. Нові засоби дистанційного навчання інформаційних технологій математичного призначення. *Вісник. Тестування і моніторинг в освіті*, 2008, № 2, С. 42–50.

62. Сисоєва С. О. Стан, технології та перспективи дистанційного навчання у вищій освіті України. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 2019, № 2, С. 271–284.

63. Сікора Я. Б., Іванова С. М., Кільченко, А. В. Розвиток цифрової компетентності наукових і науково-педагогічних працівників засобами відкритих освітньо-наукових інформаційних систем: вітчизняний досвід. *Освіта. Інноватика. Практика*, 2024. № 5 (12). С. 73–79.

64. Слепухін О. В., Стариченко Б. Є. Комп'ютерне моделювання та візуалізація у процесі навчання за допомогою сервісів Microsoft Office 365. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*, 2019, Вип. 1(44), С. 218–221.

65. Солошенко О. М. Організація дистанційного навчання щодо вивчення гуманітарних дисциплін в умовах карантинних обмежень (на досвіді кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін). *Актуальні проблеми освітньо-виховного процесу в умовах карантинних обмежень та дистанційного навчання*. Харків: ХНУБА, 2021. С. 91–94.

66. Соя О. М. Формування культури самостійної роботи майбутніх учителів математики засобами інноваційних технологій: дис. ... канд. пед. наук; спец.: 13.00.04. Вінниця, 2016. 290 с.

67. Стадній А. Моделі дистанційного навчання. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*, 2020, Том 4, № 29, С. 151–156.

68. Сушко О. В., Колодій О. С. Управління самостійною роботою студентів ЗВО у процесі професійної підготовки. *Удосконалення освітньо-виховного процесу в закладі вищої освіти: зб. наук.-метод. праць. ТДАТУ*.

Мелітополь, 2020, Вип. 23, С. 144–151.

69. Тмаркіна О. Самостійна робота студентів ЗВО в умовах дистанційного навчання. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 2020. Вип. 34, том 5. С. 228–231.

70. Технології розробки дистанційного курсу: навч. посіб. [Биков В. Ю., Кухаренко В. М., Сиротенко Н. Г., Рибалко О. В., Богачков Ю. М.]; за ред. В. Ю. Бикова та В. М. Кухаренка. Київ: Міленіум, 2008. 324 с.

71. Томаз І. А. Самостійна робота – запорука ефективності дистанційного навчання. *Наукові записки кафедри педагогіки*, 2019, Вип. 44, С. 317–330.

72. Туріщева Л. В., Козлітіна О. В. Особливості засобів комунікації дистанційного навчання. *Шк. психологу. Усе для роботи*, 2020, № 8, С. 2–3.

73. Цюцюра М. І. Інформаційні технології оцінювання знань студентів при дистанційному навчанні на основі хмарних технологій. *Управління розвитком складних систем*, 2019, Вип. 38, С. 111–116.

74. Чернописька В. З. Технології дистанційного навчання у закладах вищої освіти: аксіологічно-правові засади. *Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка»*, 2019, Вип. 21, С. 112–121.

75. Штихно Л. В. Дистанційне навчання як перспективний напрям розвитку сучасної освіти. *Молодий вчений*, 2016, № 66 (33), С. 489–493.

76. Яремчук Н., Сениця Н. Педагогічні умови формування віртуального освітнього простору закладу вищої освіти. *Молодь і ринок*. 2021, № 7–8 (193–194). С. 54–61

77. Ярмак В. Створення дистанційних курсів учителем як засіб підвищення його рівня знань та професійної компетентності. *Математика в рідній школі*, 2019, № 1/2, С. 55–58.

78. Ярошенко Т. О. Дистанційне навчання в системі вищої освіти: сучасні тенденції. *Інженерні та освітні технології*, 2019, № 4, С. 8–21.

79. Яценко Г. Ю. Комунікативний аспект в системі дистанційного

навчання. URL: http://www.rusnauka.com/SND/Pedagogica/1_jacenko.doc.htm (дата звернення: 28.08.2024).

80. Anderson T., Dron J. Challenges and Opportunities of Online Learning: A Global Perspective. *International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 2011, Vol. 12, № 1, P. 19–29.

81. Bernard R. M., Abrami P. C., Lou Y., Borokhovski E., Wade C. A., Wozney L., Huang B. The Online Learning Environment: a Meta-Analysis. *Educational Technology Research and Development*, 2004, Vol. 52, № 2, P. 34–37.

82. Bolliger D. U., Martindale T. Factors influencing student satisfaction in online learning environment. *Journal of Educational Technology & Society*, 2004, Vol. 7, № 2, P. 34–41.

83. Jefferies A., Hyde R. Listening to the Learners' Voices in HE: how do Students Reflect on their use of Technology for Learning? *Electronic Journal of e-Learning*, 2009, Vol. 7, № 2, P. 119–126. <https://eric.ed.gov/?id=EJ867109> (дата звернення: 12.02.2024).

84. Means B., Toyama Y., Murphy R., Bakia M., Jones K. The Effectiveness of Online Learning: Beyond No Significant Difference and Future Horizons. *Journal of Educational Technology*, 2013, Vol. 45, № 2, P. 20–27.

85. Moore J. L., Dickson-Deane C., Galyen K. E-learning, online learning, and distance learning environments: Are they the same? *The Internet and Higher Education*, 2011, Vol. 14, № 2, P. 129–135.

86. Redmond P., Heffernan A., Abawi L., Brown A., Henderson R. Student engagement in online learning: A review. *The Internet and Higher Education*, 2018, Vol. 24, P. 1–9.

87. Responding to COVID-19 and beyond, the Global Education Coalition in action. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374364> (дата звернення: 07.09.2024).

88. Rosenberg M. Beyond E-Learning: New Approaches to Managing and Delivering Organizational Knowledge. *ASTD International Conference*. 2007.

June 3. Atlanta

89. Sun P.-C., Tsai R. J., Finger G., Chen Y.-Y., Yeh D. Designing effective e-learning environments: A key to learning and teaching. *Educational Technology & Society*, 2008, Vol. 11, № 4, P. 148–160.

90. Vasylenko S. Experience using multimedia boards for visualization, conducting pedagogical discussions, developing interactive exercises for primary school. *Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету*, 2017, № 3, С. 173–85.

91. Vergolyas M. Innovative methods for the organization of educational process for medical students in Ukraine and EU countries. *Scientific and pedagogic internship. Izdevnieciba «Baltija Publishing»*, 2020, С. 21–24.

92. Waldir Cury. Caleb Phillips, a Pioneer Shorthand teacher. http://www.taquigrafiaemfoco.com.br/artigos/caleb_phillips_a_pioneer_shorthand_teacher.pdf (дата звернення: 07.09.2024).

ДОДАТКИ

Додаток А

**Чек-лист «Матеріально-технічна база освітнього закладу» для
реалізації дистанційного навчання**

Найменування показників	Всього	в тому числі використуваних у освітніх цілях	з них доступних для використання студентами вільний від основних занять час
Персональні комп'ютери – всього	191	180	173
Ноутбуки та інші портативні персональні комп'ютери (крім планшетів)	88	87	28
Планшетні комп'ютери			
що знаходяться у складі локальних обчислювальних мереж	191	180	
що мають доступ до мережі Інтернет	191	180	126
що мають доступ до Інтранет-порталу організації	191	180	
що надійшли у звітному році			
Електронні термінали (інфомати)	8	8	
з них з доступом до ресурсів мережі Інтернет			
Мультимедійні проектори	24	24	
Інтерактивні дошки	15	15	
Принтери	23	23	
Сканери	12	12	
Багатофункціональні пристрої (БФП), що виконують операції друку, сканування, копіювання	53	53	
Ксерокси	8	8	

**Діагностика «Експертна оцінка самостійності здобувачів освіти
В. А. Козакова»**

I. Ставлення до допомоги викладача:

а) демонстративність, норовливість – поєднання оцінок 2/8, 4/8, 10/16, 12/16;

б) прагнення до незалежності, самостійності визначають поєднання оцінок 1/6, 1/8, 9/14 та 9/16 (при збігу з експертною оцінкою показник лише підтверджується, при розбіжності перевіряється зіставленням з результатами інших методик);

в) залежність від викладача – поєднання оцінок 2/5, 1/5, 10/13 та 9/13 (причому 1/5 та 9/13 можуть свідчити про послух, надмірну конформність, прийнятні лише за інших сприятливих показників).

II. Відмова від допомоги викладача може бути:

а) активним (є причини для конфронтації; їх потрібно виявляти спеціально) – поєднання оцінок 1/8, 2/8, 9/16 та 10/16;

б) пасивним (внаслідок недостатньої мотивації) – поєднання оцінок 2/6 та 10/14 (перевіряється зіставленням з результатами інших методик, зокрема з показником 22 методики «Саморегуляція»).

III. Звернення за порадою може бути:

а) конформним (не може обійтися без поради, без розпитувань) – поєднання оцінок 18/20 та 19/20;

б) епізодичним – поєднання оцінок 17/21, 18/21 та 19/22 (ознака або самостійності – при 1/6 та 9/14, або нестачі мотивації до спілкування – при 2/6 та 10/14);

в) обмеженим при активній відмові від використання можливості отримати пораду (не радиться, не хоче радитися) – поєднання оцінок 17/22 та 18/22.

IV. Професійно орієнтовані інтереси можуть:

а) яскраво виявлятися – поєднання оцінок 23/26, 23/27 та 23/28;

б) слабо проявлятися – поєднання оцінок 24/27, 25/27 та 24/28; в) відсутні – поєднання оцінок 24/26 та 25/26.

V. Готовність допомогти, прагнення виявитися корисним може бути:

а) постійними – поєднання оцінок 29/35, 30/35;

б) епізодичними – поєднання оцінок 30/36 та 31/36;

в) рідкісними (потребує додаткового зіставлення коїться з іншими показниками) – поєднання оцінок 31/37.

VI. Прагнення проявити себе виявляється у:

а) демонстрації своїх можливостей – поєднання оцінок 32/39 та 32/40;

б) незалежності – поєднання оцінок 33/40;

в) самостійності – поєднання оцінок 34/40.

VII. Ставлення до оточуючих та взаємодії з ними проявляється у:

а) недиференційованої потягу до спілкування – поєднання оцінок 41/44, 41/45;

б) прагнення самоізоляції (проголошеного хоча б на словах) – поєднання оцінок 42/46.

VIII. Ставлення до співпраці може виявлятися в:

а) доброзичливе співробітництво – поєднання оцінок 43/44 та 43/45;

б) помірного співробітництва та спілкуванні – поєднання оцінок 42/45.

IX. Орієнтація на успіх може бути:

а) переважаючою – поєднаннями оцінок 47/51, 47/52, 47/54 та 47/55;

б) помірної – поєднання оцінок 48/51, 48/52, 48/53, 48/54;

в) стримується страхом перед невдачею – поєднання оцінок 47/50 та 48/50, 50/53.

X. Виразність соціальної спрямованості проявляється у:

а) акцентуїзованості одного або двох видів соціальної спрямованості – поєднання оцінок 56/60/63, 56/60/64*, 56/61*/63, 56/61*/63*, 57/59/63, 57/59/64*, 57/60/62, 57/61*/62, 58*/59/63, 58*/59/64*, 58*/60/62, 58*/61*/62, 56/59/63, 56/59/64*, 56/60/62, 56/61*/62, 57/59/62, 58*/59/62 (можливі поєднання з ігноруванням будь-якого виду спрямованості – вони позначені знаком "*");

б) збалансованості видів соціальної спрямованості – поєднання оцінок 56/59/62 та 57/60/63 (позначення зірочкою ті ж);

в) ігнорування будь-якого виду спрямованості (див. всі позначені знаком «*» поєднання оцінок).

XI. Перспективне самооцінювання може бути:

а) високим – поєднання оцінок 68/71, 68/72, 68/73, 69/71 та 70/71 (для ЕОС-оцінювання);

б) задовільним – поєднання оцінок 69/72, 69/73 та 70/72;

в) незадовільним – поєднання оцінок 70/73.

Методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу з використанням технологій дистанційного навчання.

Навчання з використанням технологій дистанційного навчання має забезпечувати виконання всіх вимог, передбачених державними освітніми стандартами та зразковим навчальним планом для відповідного напрямку підготовки.

Організація дистанційного навчання має призводити до збільшення освітнього навантаження. Робота з електронними засобами навчання має відповідати гігієнічним нормативам. При використанні під час занять та змін повинна проводитись гімнастика для очей. У разі використання книжкових навчальних видань гімнастика для очей повинна проводитись під час змін. Викладач наперед повідомляє про проведення гімнастики студентам. Для профілактики порушень постави під час занять мають проводитися відповідні фізичні вправи. При використанні технологій дистанційного навчання з демонстрацією навчальних фільмів, програм або іншої інформації, що передбачають її фіксацію в конспектах студентами, тривалість безперервного використання екрана не повинна перевищувати 15 хв. Загальна тривалість використання електронних освітніх ресурсів на занятті не повинна перевищувати для здобувачів освіти – 35 хв.

Усі викладачі отримують індивідуальний доступ до системи Zoom. Викладач для організації дистанційного заняття створює зустріч. Програма Zoom автоматично генерує посилання, яке викладач прописує в домашньому завданні на порталі. На своєму робочому місці здобувач освіти виходить на заняття в гостьовому режимі. Для цього він копіює посилання на збори та вставляє його в адресний рядок браузера та потрапляє на конференцію. При вході на онлайн-заняття студенту необхідно ввести своє ім'я та прізвище,

увімкнути камеру та мікрофон. Одночасно можна проводити on-line заняття з віртуальним класом до 40 осіб.

Викладач має доступ до робочого столу студента, може демонструвати роботу на своєму робочому столі чи інтерактивної дошці.

Система Zoom дозволяє використання можливостей електронно-освітніх ресурсів: показ презентації та відеофрагментів, демонстрація дослідів, тестування, проведення лабораторних робіт тощо. Також всім учасникам доступне спілкування у вбудованому чаті.

Структура дистанційного заняття.

Заняття у дистанційній формі повинен містити наступне:

- мотивація студента. Необхідно протягом заняття змінити вид діяльності щонайменше 5 раз;
- постановка мети та завдань заняття;
- інструкція до завдань;
- інформація. Розподіліть все по блоках, вибудуйте структуру, яку здобувач освіти слідуватимуть;
- контроль. Проведіть оцінку знань на тему: зробити це можна за допомогою тестування на платформі Google;
- комунікація та консультація. Обов'язкова взаємодія з кожним студентом та з групою в цілому.

Форми проведення віртуальних занять:

1. лекція (в режимі реального часу, з елементами контролю, з елементами відео, аудіо);
2. вивчення ресурсів (інтернет-ресурсів, на електронних носіях, на паперових носіях, текстових, текстових із включенням ілюстрацій, із включенням відео, із включенням аудіо, із включенням анімації);
3. самостійна робота (пошукова, дослідницька, творча тощо);
4. конференція в чаті;
5. колективна проєктна робота;
6. індивідуальна проєктна робота;

7. тренувальні вправи;
8. тренінг із використанням спеціальних навчальних систем;
9. контрольна робота (тестування, відповіді контрольні питання);
консультації.

10. Подані форми проведення занять необхідно варіювати та поєднувати.

Завдання для створення тестів на платформі Moodle

1. Визначте, що відповідно до грецької міфології є основним символом правової діяльності та судочинства:

- А) богиня Феміда;
- Б) богиня Юнона;
- В) богиня Афродіта;
- Г) богиня Венера.

2. Надання правової допомоги кожній людині, яка її потребує, дія за принципом: «Роби добро, і воно до тебе повернеться» - це приклад принципу:

- А) істинності;
- Б) милосердя;
- В) людяності;
- Г) верховенства права.

3. Визначте, у чому полягає принцип вичерпності:

- А) юрист має бачити перед собою людину;
- Б) юрист немає права оцінювати людину за переконаннями, юрист має стояти лише за закону;

В) кожна справа має бути доведена до кінця і в її рішенні не має бути двозначності;

Г) необхідно створювати закони, які суперечать інтересам суспільства.

4. Зовні виражені, соціально-перетворюючі та тягнуть за собою певні правові наслідки акти юристів, які є підставою будь-якої професійно-юридичної діяльності - це:

- А) професійно-юридичні дії;
- Б) нормативну поведінку;
- В) духовний розвиток;
- Г) трудова діяльність.

5. Юридична відповідальність - це:

А) закріплений у нормах моралі обов'язок вчинити примусове позбавлення правопорушника належних йому цінностей;

Б) закріплений у законодавстві та забезпечуваний державою юридичний обов'язок вчинити примусове позбавлення правопорушника належних йому цінностей;

В) визначений у звичаях обов'язок вчинити примусове позбавлення правопорушника належних йому цінностей;

Г) відповідальність юриста перед державою.

6. Правова інформація - це:

А) сукупність документованих відомостей про право, його систему;

Б) сукупність документованих або оголошених відомостей про правопорушення, боротьбу з ними та їх профілактику;

В) сукупність документованих або оголошених відомостей про право, його систему, джерела, реалізацію, юридичні факти, правовідносини, правопорушення, боротьбу з ними та їх профілактику;

Г) сукупність знань, які мають юристи;

7. Підготовка проектів документів, їх візування, доповнення; подання та захист інтересів організації в інших органах, установах - це професійні дії:

А) адвоката;

Б) нотаріуса;

В) юрисконсульт;

Г) слідчого;

Д) судді.

8. До суддів застосовують такі дисциплінарні стягнення:

А) догану;

Б) зниження кваліфікаційного класу;

В) звільнення з посади;

Г) правильні відповіді Б та В;

9. За змістом юридична діяльність поділяється на:

А) адвокатську, слідчу, прокурорську, судову, нотаріальну;

Б) консультування, тлумачення, виступ у юридичних установах, ведення юридичної справи та ін;

В) пізнавально-пошукову, організаційну, реконструктивну, реєстраційну, комунікативну;

Г) правильної відповіді немає.

10. Яке визначення відповідає об'єктам юридичної діяльності:

А) це явища, процеси та предмети навколишнього світу, щодо яких здійснюється правова дія;

Б) це професійні юристи, їх об'єднання та установи державного чи не державного походження;

В) це норми права, правові категорії, юридична техніка та різноманітні предмети матеріального світу, які допомагають у досягненні мети юридичної діяльності;

Г) правильної відповіді немає.

11. Методами юридичної науки є:

А) політичний, юридичний, превентивний, виховний;

Б) прогностичний, економічний, евристичний;

В) історичний аналіз, синтез, порівняння.

Обробка результатів

За кожну правильну відповідь нараховується 0,5 бали. Підраховується загальна кількість балів, за яким і визначається рівень засвоєння основних понять юридичної діяльності: високий (10 - 11), достатній (8 - 9), середній (5 - 7), низький (менше 5).

**Анкета
для здобувачів вищої освіти**

Шановні здобувачі вищої освіти!

Вкажіть, будь-ласка, заклад вищої освіти, у якому Ви навчаєтеся:

Ми проводимо дане опитування студентів з метою з'ясування стану організації дистанційного навчання та можливості використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій у цьому аспекті здобувачами вищої освіти.

Заздалегідь вдячні Вам за участь в анкетуванні.

Просимо відповісти на запропоновані нами запитання й відмітити Ваш варіант відповіді!

1. Вкажіть, з якою метою Ви вступили до закладу вищої освіти?

- а) отримання вищої освіти з метою самореалізації;
- б) мрію працювати у сфері за обраною професією;
- г) спеціальність обрав (-ла) за порадою батьків (друзів);
- д) важко відповісти.

2. Яким чином Ви обрали заклад вищої освіти, у якому навчаєтеся?

- а) орієнтувався на репутацію закладу вищої освіти (популярність, престиж, традиції);
- б) орієнтувався на високу якість навчання (рівень підготовки, кваліфікація науково-педагогічних працівників);
- в) орієнтувався на наявність у закладі вищої освіти необхідної для мене ОПП;
- г) інше.

3. Чи плануєте Ви в майбутньому працювати фахівцем у обраній сфері?

- а) так, планую;
- б) швидше так, ніж ні;
- в) швидше ні, ніж так;
- г) важко відповісти.

4. Оцініть свій рівень володіння знаннями щодо сучасних інформаційних технологій для ефективного вирішування завдань навчальної, професійної та наукової діяльності у обраній сфері:

№ з/п	Рівень володіння знаннями про сучасні інформаційні технології для вирішування завдань	Так, володію	Швидше так, ніж ні	Швидше ні, ніж так	Важко відповісти
1	Перспективні напрями застосування інформаційних технологій у обраній сфері				
2	Сучасні засоби захисту інформації				
3	Інформаційні ресурси електронних баз даних наукової періодики				
4	Понятійний апарат обчислювальної техніки, архітектура, принципи функціонування персональних комп'ютерів				
5	Склад і призначення системного та прикладного програмного забезпечення				
6	Можливості використання програмного забезпечення для вирішення завдань навчальної, професійної та наукової діяльності студентів				
7	Програмні середовища обробки графічних об'єктів				
8	Понятійний апарат сучасних глобальних комп'ютерних мереж				
9	Автоматизовані інформаційно-пошукові системи для забезпечення навчальної, науково-дослідницької діяльності				
10	Сервіси комп'ютерних мереж у практичній діяльності здобувачів вищої освіти				

5. Оцініть свій рівень володіння вміннями та навичками щодо використання сучасних інформаційних технологій для ефективного вирішування завдань навчальної, професійної та наукової діяльності у обраній сфері:

№ з/п	Рівень володіння уміннями та навичками щодо використання сучасних інформаційних технологій для вирішування завдань обраній у сфері	Так, володію	Швидше так, ніж ні	Швидше ні, ніж так	Важко відповісти
1	Упорядковувати нормативні документи, методичні та інформаційні матеріали для здійснення навчальної та професійної діяльності у обраній сфері				
2	Вирішувати проблеми системної та мережевої безпеки				
3	Вільно працювати на сучасному персональному комп'ютері в режимі користувача				
4	Застосовувати в навчальній та практичній діяльності прикладне програмне забезпечення загального та спеціального призначення				
5	Володіти навичками роботи з програмними пакетами обробки графічної інформації				
6	Опрацьовувати інформаційний матеріал за допомогою сервісів глобальної мережі Інтернет				
7	Уміти застосовувати сучасні комп'ютерні технології на основі хмарних обчислень для вирішення навчальних та професійних завдань				
8	Здійснювати навігацію в мережі Інтернет для пошуку інформації професійного, навчального та наукового характеру				
9	Використовувати мову гіпертекстової розмітки документів HTML для наповнення вебсторінок інформаційним матеріалом професійного напрямку				

6. Оцініть за 5-бальною шкалою свій рівень володіння інформаційними та комунікаційними технологіями.

№ з/п	Вид ІКТ	Рівень володіння (бали)				
		Не володію	Незадовільно	Задовільно	Добре	Вільно

